

2/2021

NEJVYŠŠÍ SOUD
ODDĚLENÍ ANALYTIKY
A SROVNÁVACÍHO PRÁVA

BULLETIN

Pravidelný přehled právních novinek se zaměřením na rozhodovací praxi Soudního dvora Evropské unie, Evropského soudu pro lidská práva a zahraničních nejvyšších soudů.

ODDĚLENÍ

Oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu poskytuje odbornou poradenskou činnost pro soudce Nejvyššího soudu, jakož i pro soudce soudů nižších stupňů, v oblasti evropského práva.

SLOŽENÍ

Petr Barták
petr.bartak@nsoud.cz, +420 541 593 523

Jan Bena
jan.bena@nsoud.cz, +420 541 593 161

Lukáš Boháček
lukas.bohacek@nsoud.cz, +420 541 593 137

Katalin Deák
katalin.deak@nsoud.cz, +420 541 593 480

Lívia Ivánková
livia.ivankova@nsoud.cz, +420 541 593 271

Ladislav Kováč
ladislav.kovac@nsoud.cz, +420 541 593 519

Jan Strya
jan.strya@nsoud.cz, +420 541 593 585

KONTAKT

 Oddělení analytiky a srovnávacího práva
Nejvyšší soud

 Burešova 20
657 37 Brno

 +420 541 593 480

 international@nsoud.cz

 www.nsoud.cz

SOCIAL

BULLETIN

**SOULAD IMPLEMENTACE UNIJNÍHO PRÁVA V RÁMCI UCHOVÁVÁNÍ
IDENTIFIKAČNÍCH, LOKALIZAČNÍCH A PROVOZNÍCH ÚDAJŮ
O PŘIPOJENÍ S FRANCOUZSKÝMI ÚSTAVNÍMI POŽADAVKY**
FRANCIE (STR. 4)

**NESCHOPNOST STÁTU SPLNIT ZÁRUKY VŮČI TŘETÍM STÁTŮM
V RÁMCI ŘÍZENÍ O EVROPSKÉM ZATÝKACÍM ROZKAZU, KTERÉ
POSKYTL V MINULOSTI, MŮŽE BÝT PÁDNÝM DŮVODEM
K NEDŮVĚŘE, ŽE JEHO ZÁRUKY BUDOU SPLNĚNY
V BUDOUCNOSTI**
SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ (STR. 6)

**NEOPRÁVNĚNÉ ODSOUZENÍ A POKUTA ZA PŘESTUPEK
SPOČÍVAJÍCÍ V UMÍSTĚNÍ DOPLŇKŮ SANTA CLAUSE NA SOCHU
SOCIALISTICKÉHO VŮDCE V RÁMCI POLITICKÉHO PROTESTU**
HANDZHIYSKI (STR. 8)

**PRÁVO NA SOUD ZŘÍZENÝ ZÁKONEM V KONTEXTU SPORNÉ VOLBY
SOUDCŮ ÚSTAVNÍHO SOUDU POLSKÉ REPUBLIKY**
XERO FLOR (STR. 14)

**K POVINNOSTEM LETECKÉ SPOLEČNOSTI A NÁROKŮM CESTUJÍ-
CÍCH V PŘÍPADECH ODKLONĚNÍ LETU NA NEDALEKÉ LETIŠTĚ**
AUSTRIAN AIRLINES (STR. 19)

**ČLÁNEK 10 NAŘÍZENÍ BRUSEL II BIS SE NEVZTAHUJE NA ÚNOS
DĚTÍ DO TŘETÍCH STÁTŮ**
MCP (STR. 23)

ÚVODNÍK

Zámek

Vážené čtenářky, vážení čtenáři,

přinášíme Vám další letošní číslo Bulletinu oddělení analytiky a srovnávacího práva. I tentokrát Vám představujeme anotace vybraných rozhodnutí vrcholných vnitrostátních soudů, Evropského soudu pro lidská práva a Soudního dvora Evropské unie.

Z rozhodovací praxe vnitrostátních vrcholných institucí vybíráme kupř. rozhodnutí francouzské Státní rady, ve kterém se vyjádřila k implementaci práva EU v kontextu uchovávání identifikačních, lokalizačních a provozních údajů o připojení, a to ve světle francouzských ústavních měřítek.

Mimo jiné odsuzováním politického projevu spojeného s úpravou sochy se zabýval Evropský soud pro lidská práva ve věci *Handzhyjski proti Bulbarsku*. Zde zejména zdůraznil, že skutečnost, že se některé osoby mohly cítit jednáním stěžovatele dotčeny, nebyla sama o sobě dostatečným důvodem k omezení svobody jeho projevu. Ve věci *Xero Flor proti Polsku* pak dostal příležitost aplikovat třístupňový test na výběr soudců Ústavního soudu Polska, v uvedené věci přitom dospěl k závěru, že k porušení práva stěžovatelky na soud zřízený zákonem došlo.

Rovněž Soudní dvůr Evropské unie nás v uplynulé době zásobil řadou zajímavých rozhodnutí a i tentokrát se zabýval otázkami spojenými s nárokem leteckých pasažérů. Ve věci *Austrian Airlines* byla posuzována otázka odklonění letu na nedaleké letiště. Stranou Vaší pozornosti jistě nezůstane ani rozhodnutí ve věci *MCP*, kde Soudní dvůr posuzoval aplikovatelnost čl. 10 nařízení Brusel II bis na mezinárodní únosy dětí do třetích států. Rozhodl přitom, že uvedený článek se na předmětné situace nevztahuje.

Příjemné čtení Vám přeje

redakce Bulletinu

V případě zájmu o pravidelné zasílání našeho Bulletinu se na nás můžete obrátit prostřednictvím e-mailu **international@nsoud.cz**.

Informace o ochraně osobních údajů naleznete na stránkách **Nejvyššího soudu**.

OBSAH

JUDIKATURA EVROPSKÝCH VRCHOLNÝCH SOUDŮ

- Francie: *Soulad implementace unijního práva v rámci uchovávání identifikačních, lokalizačních a provozních údajů o připojení s francouzskými ústavními požadavky* ... 4
- Spojené království: *Neschopnost státu splnit záruky vůči třetím státům v rámci řízení o evropském zatýkacím rozkazu, které poskytl v minulosti, může být pádným důvodem k nedůvěře, že jeho záruky budou splněny v budoucnosti* ... 6

JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

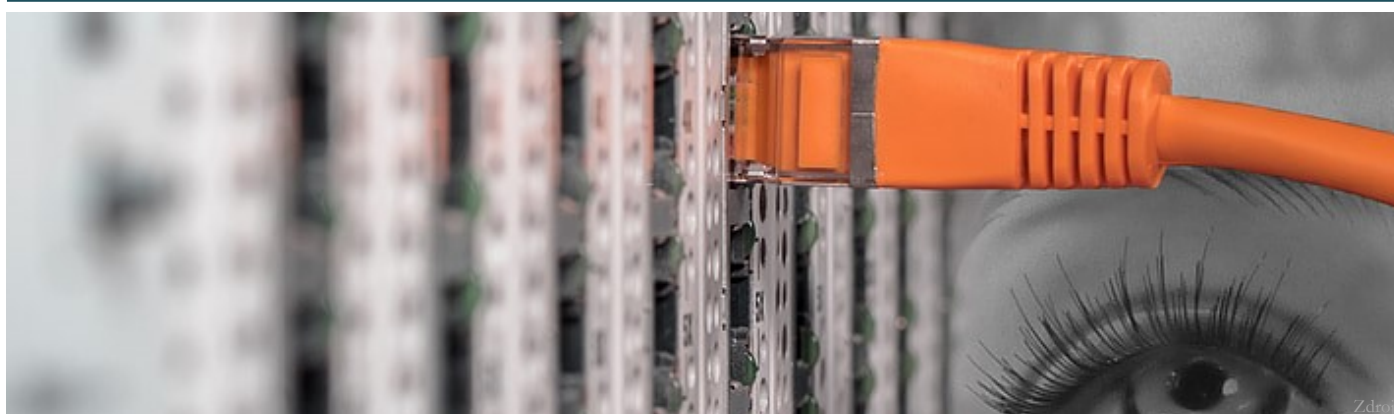
- Handzhiyski: *Neoprávněné odsouzení a pokuta za přestupek spočívající v umístění doplňků Santa Clause na sochu socialistického vůdce v rámci politického protestu* ... 8
- J. L.: *Porušení práva na soukromý život oběti skupinového znásilnění v důsledku přispění soudu k její sekundární viktimizaci v rámci odůvodnění rozsudku* ... 9
- Kurt: *Rozsah a obsah pozitivních závazků státu na ochranu života v případech domácího násilí* ... 12
- Xero Flor: *Právo na soud zřízený zákonem v kontextu sporné volby soudců Ústavního soudu Polské republiky* ... 14

JUDIKATURA SOUDNÍHO DVORA EVROPSKÉ UNIE

- Asociația „Forumul Judecătorilor Din România”: *Posouzení souladu rumunských soudních reforem s unijním právem* ... 17
- Austrian Airlines: *K povinnostem letecké společnosti a nárokům cestujících v případech odklonění letu na nedaleké letiště* ... 19
- Consorzio Italian Management e Catania Multiservizi: *Generální advokát Bobek navrhuje Soudnímu dvoru, aby přehodnotil kritéria CILFIT týkající se povinnosti soudu poslední instance zabývat řízení o předběžné otázce* ... 21
- MCP: *Článek 10 nařízení Brusel II bis se nevztahuje na únos dětí do třetích států* ... 23

MONITORING LITERATURY ... 25

JUDIKATURA VRCHOLNÝCH SOUDŮ

Francie: Státní rada

Rozhodnutí Státní rady Francie ze dne 21. 4. 2021 ve věcech č. 393099, 394922, 397844, 397851, 424717, 424718, French Data Network a další

Soulad implementace unijního práva v rámci uchovávání identifikačních, lokalizačních a provozních údajů o připojení s francouzskými ústavními požadavky

Úplné znění rozhodnutíTisková zpráva

Kolegium pro sporná řízení francouzské Státní rady (Assemblée du contentieux du Conseil d'État) rozhodlo dne 21. 4. 2021 ve věcech č. 393099, 394922, 397844, 397851, 424717, 424718, French Data Network a další, že evropský právní rámec uchovávání údajů není v rozporu s francouzskými ústavními požadavky týkajícími se bezpečnosti a boje proti trestné činnosti. Obecné uchovávání údajů, které v současné době ukládá provozovatelům francouzské právo, je odůvodněno ohrožením národní bezpečnosti. V návaznosti na požadavky Soudního dvora Státní rada uložila vládě, aby průběžně posuzovala existenci takové brožby. Obecná povinnost uchovávat údaje pro jiné účely než pro účely národní bezpečnosti, zejména pro stíhání trestných činů, je však podle Státní rady nezákonná.

Využívání údajů o připojení má významnou roli při objasňování trestných činů a je důležité pro činnost zpravodajských služeb, zejména v boji proti terorismu. Uvedené údaje zahrnují tři kategorie: (1) identifikační údaje, které umožňují identifikaci uživatele systému elektronické komunikace, (2) provozní údaje, které sledují data, hodiny a příjemce elektronické komunikace nebo seznam navštívených webových stránek, a nakonec (3) lokalizační údaje, které umožňují „označit“ zařízení základnovou stanicí, k níž je toto zařízení připojeno. Francouzská právní úprava v dané oblasti vyžaduje, aby komunikační operátoři uchovávali všechny údaje o připojení uživatelů pro účely zpravodajských služeb a vyšetřování trestných činů. Několik nevládních organizací působících v oblasti ochrany údajů a jeden telekomunikační operátor podali u Státní rady opravný prostředek proti nařízením, která toto uchovávání údajů a jejich zpracování pro účely zpravodajských služeb a vyšetřování trestných činů upravují.

Státní rada v této souvislosti v roce 2018 předložila věc Soudnímu dvoru Evropské unie (dále jako „Soudní dvůr“), který požádala o objasnění účinku příslušných

předpisů Evropské unie, včetně směrnice o soukromí a elektronických komunikacích [1]. V následném rozsudku ze dne 6. 10. 2020 [2] poskytl Soudní dvůr výklad příslušných předpisů, kterým stanovil limity plynoucí z unijního právního rámce. Podle Soudního dvora může členský stát požadovat, aby poskytovatelé služeb elektronických komunikací obecně uchovávali provozní a lokalizační údaje pouze v situacích, kdy je to nutné z důvodu vážného ohrožení národní bezpečnosti. Přístup zpravodajských služeb k těmto údajům navíc podléhá předchozímu přezkumu nezávislým správním orgánem a následné soudní kontrole využívání uchovávaných údajů. Pro účely boje proti závažné trestné činnosti mohou státy nařídít pouze cílené uchovávání údajů, a to v určitých oblastech nebo u určitých kategorií osob, které byly předem identifikovány jako osoby představující zvláštní riziko. Ve smyslu Úmluvy Rady Evropy o počítačové kriminalitě z roku 2001 však orgány veřejné moci mohou požadovat, aby provozovatelé pro účely trestního vyšetřování a na krátkou dobu zmrazili provozní a lokalizační údaje týkající se určité osoby (tzv. metoda „urychleného uchovávání údajů“). Uchovávání údajů o připojení tak podle Soudního dvora není povoleno z jiných důvodů, zejména pro účely vyšetřování trestných činů, které nespádají pod závažnou trestnou činnost.

Státní rada následně v projednávaném případě posuzovala, zda implementace unijního práva neohrožuje francouzské ústavní požadavky. V této souvislosti musela nejprve stanovit rozsah svého přezkumu. I když vláda od Státní rady požadovala posouzení, zda orgány Evropské unie, a v tomto případě Soudní dvůr, nepřekročily své pravomoci, Státní rada odmítla uvedený přezkum *ultra vires* provést. Státní rada zároveň připomněla předcházející judikaturu Soudního dvora, podle které je vnitrostátní soud příslušný k uplatňování ustanovení a obecných zásad práva Unie povinen zajistit jejich plný účinek tím, že neuplatní žádné ustanovení, které by jim odporovalo, ať už vy-

plývá z mezinárodního závazku Francie, zákona nebo správního aktu.

Podle Státní rady však článek 88-1 francouzské ústavy i nadále potvrzuje její místo na vrcholu právního řádu. Je na správním soudu, aby v případě potřeby uplatnil výklad, který Soudní dvůr Evropské unie provedl u povinností vyplývajících z práva Unie, a to způsobem, který je co nejvíce v souladu s ústavními požadavky. V případě, že by použití evropské směrnice nebo nařízení, jak je vykládá Soudní dvůr, mělo za následek zbavení účinnosti některého z těchto ústavních požadavků, který by v unijním právu nepožíval rovnocenné ochrany, musí se od něj správní soud s ohledem na požadavek respektování ústavy v nezbytném rozsahu odchýlit. V důsledku toho tak musí Státní rada zajistit, aby uplatňování unijního práva v praxi neohrožovalo francouzské ústavní požadavky, které unijní právo nezaručuje rovnocenným způsobem.

Podle Státní rady však není úkolem správního soudu zajistit, aby sekundární unijní právo nebo Soudní dvůr samotný respektovaly rozdělení pravomocí mezi Evropskou unií a členskými státy. Nemůže tak přezkoumávat soulad rozhodnutí Soudního dvora s unijním právem, a zejména zbavit tato rozhodnutí své závaznosti z důvodu, že Soudní dvůr překročil svou pravomoc tím, že přiznal zásadě nebo aktu práva Unie větší rozsah působnosti, než jaký je stanoven zakládajícími smlouvami.

Státní rada následně uvedla, že ústavní požadavky na ochranu základních národních zájmů, předcházení porušování veřejného pořádku, boje proti terorismu a pátrání po pachatelích trestných činů nepožívají v unijním právu rovnocenné ochrany, jakou zaručuje francouzská ústava. Státní rada proto musela zajistit, aby omezení stanovená Soudním dvorem neohrozila tyto ústavní požadavky. Uvedla, že obecné uchovávání údajů, které v současné době ukládá provozovatelům francouzské právo, je skutečně odůvodněno ohrožením národní bezpečnosti, jak to požaduje Soudní dvůr. V návaznosti na požadavky Soudního dvora uložila vládě, aby průběžně posuzovala existenci takové hrozby s tím, aby uvedené posouzení podléhalo přezkumu správními soudy. Státní rada však rozhodla, že obecná povinnost uchovávat údaje pro jiné účely než pro účely

národní bezpečnosti, zejména pro stíhání trestných činů, je nezákonná. Výjimkou v tomto ohledu jsou méně citlivé údaje, jako jsou údaje o totožnosti nebo IP adresa.

V případě stíhání trestných činů není podle Státní rady řešení navrhované Soudním dvorem, jež spočívá v cíleném uchovávání údajů, v praxi možné ani účinné. Nelze totiž předem určit osoby, které se budou podílet na dosud nespáchaném trestném činu, a ani místo, kde k němu dojde. Státní rada s ohledem na rozlišení, které Soudní dvůr činí mezi závažnou trestnou činností a běžnou trestnou činností, připomněla, že uplatňování zásady proporcionality mezi závažností trestného činu a významem použitých vyšetřovacích prostředků, na niž spočívá trestní řízení, odůvodňuje, aby se využívání údajů o připojení omezilo na stíhání trestných činů, které jsou dostatečně závažné povahy.

Pokud jde o použití uchovávaných údajů pro zpravodajské účely, Státní rada konstatovala, že předchozí přezkum nezávislým orgánem, který stanoví francouzský právní rámec, není dostatečný, protože stanovisko Národní komise pro kontrolu zpravodajských technik, které musí být vydáno před jakýmkoli povolením, není závazné. Přestože se předseda vlády nikdy neodmítl řídit stanoviskem této komise, které by doporučovalo zpravodajským službám odmítnout přístup k údajům o připojení, francouzský zákon by měl být v tomto aspektu změněn. Státní rada proto nařídila do šesti měsíců upravit právní rámec tak, aby byl v souladu s uvedenými požadavky.

Ladislav Kováč

[1] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/58/ES ze dne 12. července 2002 o zpracování osobních údajů a ochraně soukromí v odvětví elektronických komunikací.

[2] Rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 6. října 2020 ve věci C-623/17, *Privacy International v. Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs* a další; a rozsudek Soudního dvora (velkého senátu) ze dne 6. října 2020 ve věcech C-511/18, C-512/18 a C-520/18 *La Quadrature du Net* a další v. *Premier ministre* a další.

Spojené království: Nejvyšší soud

Rozsudek Nejvyššího soudu Spojeného království ze dne 30. 4. 2021, [2021] UKSC 14
 Neschopnost státu splnit záruky vůči třetím státům v rámci řízení o evropském zatýkacím rozkazu, které poskytl v minulosti, může být pádným důvodem k nedůvěře, že jeho záruky budou splněny v budoucnosti

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

V anotovaném rozhodnutí se Nejvyšší soud Spojeného království zabýval otázkou, zda v rámci přezkumu záruk poskytnutých třetím státem v rámci evropského zatýkacího rozkazu existuje speciální kritérium přípustnosti důkazů týkajících se údajného porušení záruk poskytnutých státem soudům nebo orgánům třetích zemí. Dospěl k závěru, že takové kritérium neexistuje a takové důkazy by měly být namísto toho hodnoceny stejným způsobem jako jakékoli jiné důkazy o porušení dřívější záruky poskytnuté Spojenému království: tj. s ohledem na všechny okolnosti případu a s přihlédnutím k tomu, že k vyvrácení domněnky splnění podmínek v oblasti lidských práv je třeba přesvědčivých důkazů.

Maďarský okresní soud požádal o předání pana Zabolotnyiho (dále také „dovolatel“) na základě evropského zatýkacího rozkazu (dále jen „EZR“), který obsahoval všechny předepsané náležitosti. Dovatel se však bránil předání s odůvodněním, že hrozí reálné riziko, že by byl v maďarském vězení držen v nevyhovujících podmínkách, které by představovaly nelidské a ponižující zacházení ve smyslu čl. 3 Evropské úmluvy o lidských právech (dále také „Úmluva“), a to zejména z důvodu nedostatku osobního prostoru v celách, kde jsou vězni drzeni. V roce 2015 totiž Evropský soud pro lidská práva (dále také „ESLP“) v rozsudku *Varga a ostatní proti Maďarsku* [1] konstatoval porušení čl. 3 Úmluvy zejména s ohledem na nedostatek osobního prostoru v maďarských věznicích. Dle ESLP se jednalo o strukturální problém napříč věznicemi a detenčními zařízeními. Ve svém dalším rozsudku ve věci *Muršić proti Chorvatsku* [2] ESLP stanovil, že by zadržená osoba mimo jiné měla mít k dispozici alespoň tři metry čtvereční podlahové plochy.

V roce 2017 bylo okresním soudem nařízeno předání dovolatele do Maďarska s tím, že to si je vědomo svých povinností vyplývajících mu z čl. 3 Úmluvy a podniklo kroky ke zlepšení stavu věznic a snížení jejich přeplněnosti. Okresní soud tak byl přesvědčen, že byla obnovena domněnka, že Maďarsko dodržuje čl. 3 Úmluvy, a není tak třeba požadovat od Maďarska ujištění týkající se podmínek ve věznici, kde bude dovolatel držen. Ten proti tomu-

to rozhodnutí podal odvolání. Než však stihl odvolací soud tuto věc projednat, rozhodl v jiné věci *Fuzesi proti Maďarsku* [2018] EWHC 1885 (Admin), že pro povolení vydání do Maďarska je nutné, aby byly poskytnuty záruky ohledně podmínek ve vězení. V návaznosti na toto rozhodnutí bylo maďarským ministerstvem spravedlnosti dovolateli garantováno, že bude držen v jedné ze dvou moderních věznic v zemi ve vyhovujících podmínkách.

Pan Zabolotnyi požádal v rámci odvolacího řízení o připuštění nových důkazů (svědeckých výpovědí dříve předaných osob – v jednom případě ze Spojeného království, ve dvou z Německa), které popisovaly údajné porušení záruk poskytnutých Maďarskem v jiných případech. Odvolací soud při projednávání tohoto návrhu stanovil třístupňový test, za jehož splnění by bylo možné připustit důkazy týkající se údajného porušení záruk poskytnutých třetímu státu (jako Německo) v minulosti. Tyto důkazy by mohl vzít soud v úvahu pouze za předpokladu, že by byl přesvědčen, že jsou zcela věrohodné, přímo se vztahují k otázce, o níž je rozhodováno, a současně mají skutečný význam pro účely daného rozhodnutí.

Odvolací soud k tomu poznamenal, že soud totiž nemusí mít k dispozici všechny relevantní informace včetně konkrétních podmínek příslušných záruk, přesné povahy a plného rozsahu údajných porušení, úplného kontextu, v němž k porušení mohlo dojít, postoje třetího státu a podrobností o jakýchkoli nápravných opatřeních ze strany třetího státu. Navržené důkazy tak z důvodu nesplnění tohoto testu nepřipustil a odvolání zamítl.

Nejvyšší soud se v rámci řízení o dovolání následně zabýval otázkou, zdali existuje takovéto kritérium přípustnosti důkazů týkajících se údajného porušení záruk poskytnutých třetímu státu. Nejvyšší soud v rámci řízení připomněl, že cílem EZR je vytvořit zjednodušený a zrychlený postup předávání osob za účelem trestního stíhání nebo výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření spojené s odnětím osobní svobody. Dále uvedl, že Rámcové rozhodnutí Rady o evropském zatýkacím rozkazu [3] i judikatura Soudního dvora Evropské unie (dále také „SDEU“) ve věci *Dorobantu* [4] v této souvislosti zdůraz-

ňují význam vzájemné důvěry mezi členskými státy. Judikatura ESLP mimo jiné v rozsudku *Othman proti Spojenému království* [5], jakož i rozsudek SDEU v již uvedené věci *Dorobantu*, dále stanoví předpoklad, že pokud je stát, který žádá o předání osoby taktéž stranou Úmluvy a členským státem Evropské unie, tak existuje domněnka, že takový stát bude dodržovat své závazky v oblasti lidských práv, přičemž k vyvrácení této domněnky jsou nutné přesvědčivé důkazy. Nejvyšší soud uvedl, že stejná domněnka se uplatní i ve vztahu k poskytnutí nebo potvrzení záruky týkající se podmínek, ve kterých bude předávaná osoba zadržována. Nicméně v projednávaném případě poskytlo tuto záruku ministerstvo spravedlnosti a nikoliv soudní orgán. S ohledem na citovanou judikaturu SDEU tak bylo nutné, aby byla záruka vyhodnocena na základě celkového posouzení všech informací a důkazů, které má vykonávající justiční orgán k dispozici.

Podle Nejvyššího soudu důkazy o předchozím nedodržení dřívější záruky budou relevantní. To platí bez ohledu na to, zda byla tato záruka poskytnuta Spojenému království nebo třetímu státu. Totožnost státu, vůči kterému byla záruka poskytnuta a porušena tak nehraje roli, jelikož žádající stát jedná ve stejném kontextu a neexistuje rozdíl mezi ochotou porušit záruky poskytnuté státu A nebo záruky poskytnuté státu B. Dodal, že nesplnění záruky ze strany státu v minulosti může představovat pádný důvod nedůvěřovat, že bude splněna v budoucnu. Nejvyšší soud dále uvedl, že váha, kterou je třeba přikládat předchozímu porušení záruky, by se pravděpodobně lišila případ od případu v závislosti na všech okolnostech, včetně toho, jak konkrétní byla poskytnutá záruka a jaká byla povaha tohoto porušení a případně na tom, zda porušení bylo úmyslné nebo neúmyslné. K obávám odvolacího soudu, s ohledem na dostupnost informací týkajících se porušení záruk daných třetímu státu, Nejvyšší soud uvedl, že v krajním případě by mohl být využit postup podle čl. 15 odst. 2 Rámcového rozhodnutí Rady o evropském zatýkacím rozkazu, který umožňuje vyžádat si informace pro rozhodnutí nezbytné. Dále uvedl, že speciální test pro přípustnost důka-

zu o porušení předchozí záruky třetímu státu nebo jiné omezení možnosti dovolávat se obdobných důkazů nemá oporu v judikatuře ESLP, SDEU ani vnitrostátních soudů Spojeného království. Nejvyšší soud závěrem konstatoval, že takové důkazy by měly být namísto toho hodnoceny stejným způsobem jako jakékoli jiné důkazy o porušení dřívější záruky poskytnuté Spojenému království: tj. s ohledem na všechny okolnosti případu a s přihlédnutím k tomu, že k vyvrácení domněnky splnění podmínek v oblasti lidských práv je třeba přesvědčivých důkazů.

V projednávaném případě Nejvyšší soud jednomyslně rozhodl, že neexistuje žádné zpřísněné kritérium pro přípustnost důkazů týkajících se údajného porušení záruk poskytnutých třetímu státu, ale i tak dovolání zamítl z důvodu, že předložené důkazy nelze považovat za důkazy ve prospěch dovolatele, které by vedly k tomu, že by soudce při extradičním jednání rozhodl o příslušné otázce jinak (a odvolání tak nebylo přípustné). Dle Nejvyššího soudu totiž nové důkazy nebyly dostatečně přesvědčivé na to, aby mohly vyvrátit domněnku, že se lze spolehnout na záruky, která maďarské ministerstvo spravedlnosti dovola- telovi poskytlo, přičemž nebylo nutné ani jejich doplnění ve smyslu čl. 15 odst. 2 Rámcového rozhodnutí Rady o evropském zatýkacím rozkazu.

Petr Barták

- [1] Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Varga a ostatní proti Maďarsku, č. 14097/12.
- [2] Rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci Muršić proti Chorvatsku, č. 7334/13.
- [3] Čl. 1 Rámcového rozhodnutí Rady ze dne 13. června 2002 o evropském zatýkacím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy (2002/584/SVV).
- [4] Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 15. 10. 2019 ve věci C-128/18, *Dorobantu*.
- [5] Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Othman proti Spojenému království, č. 8139/09.

JUDIKATURA EVROPSKÉHO SOUDU PRO LIDSKÁ PRÁVA

Rozsudek ze dne 6. 4. 2021 ve věci Handzhiyski proti Bulharsku, č. 10783/14 Neoprávněné odsouzení a pokuta za přestupek spočívající v umístění doplňků Santa Clause na sochu socialistického vůdce v rámci politického protestu

Úplné znění rozsudku Tisková zpráva

Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Soud“) ve svém rozsudku ve věci Handzhiyski proti Bulharsku posuzoval, zda umístění čepice Santa Clause a červeného pytle na sochu zakladatele politické strany jako formy politického protestu představuje jednání, které je chráněno čl. 10 Úmluvy. Soud konstatoval, že jednání stěžovatele představovalo protest a satiru. Stěžovatel přitom žádným způsobem nejednal násilně a sochu, coby symbol, tak nikterak nezničil. Soud uzavřel, že cílem jednání stěžovatele nebylo urazit, ale rozproudit debatu veřejného zájmu. Skutečnost, že se některé osoby mohly cítit jedním stěžovatele dotčeny, přitom není sama o sobě dostatečným důvodem k omezení svobody projevu stěžovatele.

Stěžovatel, lokální politik z mimovládní strany, byl odsouzen za drobné výtržnictví a obdržel pokutu za umístění čepice Santa Clause a červeného pytle s nápisem vyzývajícím k rezignaci na sochu Dimitar Blagoeva, čehož se stěžovatel dopustil ve vánočním období. Pan Blagoev byl zakladatel Sociálnědemokratické strany, která byla aktivní i během komunistického režimu a po pádu komunismu dále pokračovala jako Bulharská socialistická strana. K jednání stěžovatele došlo v kontextu celonárodních protestů proti vládě, která měla v tamním Parlamentu důvěru koalice, jejíž hlavním představitelem byla právě Bulharská socialistická strana. Socha Dimitara Blagoeva byla dříve pomalována neznámou osobou na rudou a bílou tak, aby připomínala Santu Clause, přičemž na ni byl nasprejován nápis „Děda Mráz“. Stěžovatel na svou obranu tvrdil, že využíval svého práva protestovat. Místní soud konstatoval, že stěžovatel překročil hranici mezi politickou satirou či vtípem a výtržnictvím, a proto se rozhodl uložit mu pokutu. Odvolací soud verdikt nezměnil. Stěžovatel spoléhaje se na čl. 10 Úmluvy tvrdil, že zásah do jeho svobody projevu nebyl v demokratické společnosti nezbytný.

Soud úvodem posuzoval, zda stěžovatel utrpěl podstatnou újmu ve smyslu čl. 35 odst. 3 písm. b) Úmluvy. Soud uznal, že pokuta udělená stěžovateli byla nízká, přičemž

nic nenasvědčovalo tomu, že by pro něj znamenala zvlášť nepříznivý důsledek. Udělená pokuta taktéž neměla trestněprávní povahu. Nicméně v daném případě nemusel být materiální dopad jediným kritériem pro posouzení závažnosti následků pro stěžovatele, který udělená sankce měla. Byl uznán vinným za čin, který podle jeho názoru představoval pouhý výkon práva na svobodu projevu ve veřejném zájmu. Toto potvrdil i velký mediální ohlas případu, který navíc rozproudil veřejnou diskusi. Újma stěžovatele tak podle Soudu byla podstatná.

Soud následně provedl věcné posouzení případu. Uvedl, že jednání, za které byl stěžovatel odsouzen, lze považovat za projev ve smyslu čl. 10 odst. 1 Úmluvy. Stěžovatel, který byl opozičním politikem, spojil symbolický čin (zesměšnění pomníku zakladatele politické strany, která podporovala vládu), s výzvou k odstoupení vlády. Celé jednání stěžovatele se navíc odehrávalo na pozadí celonárodního protestu proti této vládě. Účelem jeho jednání tak bylo vyjádření politického protestu a sdílení svého názoru na vládu a politickou stranu s ostatními. Jeho odsouzení a následná pokuta představovaly zásah do jeho práva na svobodu projevu, který byl stanoven zákonem a sledoval legitimní cíl ochrany práv druhých. Dle Soudu však nic nenasvědčovalo tomu, že by šlo o ochranu „veřejné bezpečnosti“, neboť jednání stěžovatele bylo zcela pokojné. Nic nenasvědčovalo ani tomu, že by mohl nějaké nepokoje svým jednáním vyvolat, případně že by toto bylo orgány ve věci rozhodujícími zohledněno. Z hlediska přiměřenosti na druhou stranu byla stěžovateli uložena nejnížší možná sankce podle platného práva, když se jednalo o pokutu ve výši 51 EUR, která nebyla zapsána do rejstříku trestů. Podle Soudu bylo tedy nutné zhodnotit, zda měl být stěžovatel tedy za čin vůbec trestán.

Vyjádření stěžovatele se týkalo věcí veřejného zájmu, které mají v zásadě nárok na zvýšenou ochranu. Jednání sice nebylo zamýšleno jako umělecké vyjádření, ale mohlo být považováno za akt s prvky satiry, což znamenalo, že případný zásah by měl být zkoumán se zvláštní pečlivostí.

Stěžovateli nebylo v jeho jednání jakkoli bráněno. Pokud tedy narušení práva na svobodu projevu mělo podobu následné sankce, tak bylo nutné detailní posouzení jednání, za které měla být sankce uložena. K tomu Soud uvedl, že veřejné památky jsou často jedinečné a tvoří součást kulturního dědictví společnosti. Opatření na jejich ochranu, včetně přiměřených sankcí, jejichž záměrem je odradit od jednání, které by je mohlo fyzicky poškodit či znehodnotit, by tak mohla být považována za nezbytná v demokratické společnosti, ať jsou důvody takového jednání jakékoliv. V demokratické společnosti věrné zásadám právního státu by se debaty o osudu památky měly řešit příslušnými právními cestami a nikoli násilnými prostředky. Stěžovatel se však nedopustil žádné formy násilí a památku fyzicky žádným způsobem nenarušil, když jí pouze nasadil čepici Santa Clause a červený pytel. Stěžovatel také dle všeho jednal sám a nebyla zjištěna žádná spojitost mezi jeho jednáním a pobarvením sochy neznámou osobou.

Za těchto okolností je nutné zkoumat přesnou povahu činu a záměr, který osoba sledovala, a poselství, které mělo být sděleno. V tomto případě se jednalo o činy, které měly za cíl vyjádřit kritiku vládě a její politice, případně upozornit na utrpení znevýhodněné skupiny. Tyto činy nemohou být postaveny na roveň činům, které mají za cíl urazit. Důležitým prvkem při hodnocení je také společenský význam dotčené sochy nebo pomníku či hodnoty a myšlen-

ky, které symbolizuje, včetně toho, jakým způsobem je daná památka ve společnosti vnímána. V daném případě stěžovatel v rámci celonárodní akce protestoval proti tehdejší vládě a politické straně, která ji podporovala. Jeho cílem nebylo odsoudit historickou roli pana Blagoeva nebo vyjádřit pohrdání touto osobou. Stěžovatel využil pomník zakladatele uvedené politické strany pouze jako symbol strany, kterou chtěl kritizovat. Jeho jednání nesměřovalo k vyjádření pohrdání hodnotám ve společnosti. To potvrzuje i fakt, že reakce na čin byly smíšené, jelikož část společnosti vnímala tuto sochu za spojenou s hodnotami a myšlenkami komunistického režimu, když tato socha byla za tohoto režimu v Bulharsku postavena. Nelze ji tak srovnávat s pomníky vojákům, kteří položili své životy za obranu země (viz rozsudek Soudu ve věci Sinkova proti Ukrajině, č. 9496/11, ze dne 27. 2. 2018). I přesto, že pro část populace bylo toto jednání šokující nebo je uráželo, tak je nutné podle Soudu konstatovat, že svoboda projevu se za určitých okolností vztahuje i na taková jednání.

Soud tak závěrem konstatoval, že rozhodnutí soudu a uložení pokuty stěžovateli nebylo nezbytné v demokratické společnosti, a to bez ohledu na prostor pro uvážení daný smluvním státům Úmluvy. Soud proto v poměru 6 ku 1 hlasu konstatoval, že došlo k porušení čl. 10 Úmluvy.

Petr Barták

Zdroj

Rozsudek ze dne 27. 5. 2021 ve věci J. L. proti Itálii, č. 5671/16

Porušení práva na soukromý život oběti skupinového znásilnění v důsledku přispění soudu k její sekundární viktimizaci v rámci odůvodnění rozsudku

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

Evropský soud pro lidská práva ve věci J. L. proti Itálii rozhodl, že odvolací soud porušil své pozitivní závazky, když ve věci skupinového znásilnění přispěl k sekundární viktimizaci potenciální oběti tím, že odůvodnění rozhodnutí založil na irrelevantních a stereotypních úvahách, čímž došlo k porušení práva stěžovatelky na soukromý život podle čl. 8 Úmluvy.

Stěžovatelka se v červenci 2008 obrátila na italské vnitrostátní orgány s oznámením, že se stala obětí skupinového znásilnění. Mělo k němu dojít po tom, co se zúčastnila večírku, na který ji pozval L. L., jeden z označených útočníků, v jehož filmu předtím hrála roli sexuální pracovnice.

K závěru večera L. L. a jeho šest přátel mělo stěžovatelku údajně zavléct do auta, kde ji měli znehybnit a přinutit k různým formám sexuálního kontaktu využívající jejího stavu opilosti. Stěžovatelka posléze vyhledala pomoc v centru proti násilí, o čemž byla lékařkou sepsána zpráva, která obsahovala i popis skutkových okolností pohledem stěžovatelky. Kopie zprávy byla zaslána policii. Po těchto událostech byla stěžovatelka sledována psychologem z dalšího centra. Z důvodu posttraumatického stresu byla rovněž hospitalizována v nemocnici po dobu přibližně 3 týdnů. Pro objasnění předmětného incidentu z přelomu 25. na 26. července byla stěžovatelka v návaznosti na zmíněnou zprávu již 30. července předvolána k policii ve Florencii. Na údajné pachatele podala stěžovatelka trestní oznámení. Později byla znovu vyslýchána policií v dal-

ším městě, kde předložila svou verzi skutkových okolností a identifikovala útočníky. Sedm podezřelých bylo tentýž den vzato do vazby. Policie zajistila auto, v němž mělo k útoku dojít, mobilní telefony a další důkazy. Stěžovatelka a údajní útočníci byli opět vyslechnuti v září 2008 státním zástupcem. Vyšetřovatelé za přítomnosti stěžovatelky ohledali místa, kde mělo k události dojít. V dubnu 2009 byla jména podezřelých zavedena do zvláštního rejstříku pro osoby podezřelé ze spáchání trestného činu v sexuální oblasti.

V květnu 2010 započalo s již obžalovanými soudní řízení. Prvostupňový soud učinil některé kroky pro ochranu zájmů stěžovatelky. Mimo jiné odmítnul novinářům v průběhu hlavního líčení poskytnout povolení k natáčení. V průběhu projednávání věci předseda senátu opakovaně zasáhl při vznesení irelevantních dotazů obhajoby nebo nařídil přestávky. Vyslyšeni byli i další svědci, včetně psychologa stěžovatelky nebo gynekoložky, která ji jako první ošetřila a která uvedla, že stěžovatelka částečně pozměnila výpověď v záznamu z události. Šest obžalovaných bylo prvostupňovým soudem odsouzeno za uvedení osoby do stavu fyzické nebo duševní bezbrannosti za účelem vykonání nebo vyhovění jednání sexuální povahy. Sedmý obžalovaný byl zproštěn, neboť se prokázalo, že se na skutku nepodílel. Dle zjištění prvostupňového soudu se verze obou stran shodovaly co do otázky uskutečnění aktivit sexuální povahy, ale lišily se co do otázky souhlasu a nesrovnalostí ve výpovědi stěžovatelky. Poznamenal, že výpověď stěžovatelky byla v několika ohledech nekonzistentní. Na druhou stranu, průběh události při odchodu z místa večírku byl zcela potvrzen svědeckými výpověďmi, dle nichž například stěžovatelka nebyla při odchodu schopná chůze. Prvostupňový soud tedy vyhodnotil, že daná část výpovědi stěžovatelky byla věrohodná. Zároveň dospěl k závěru, že míra zranění zjištěných lékařem nekomunikovala s intenzitou násilí namítaného stěžovatelkou. V úvahu vzal i další skutečnosti, nicméně měl za nevyvratitelně prokázané, že stěžovatelka byla při opuštění místa pod vlivem alkoholu tak, že její schopnost poskytnout souhlas s pohlavním stykem byla viditelně narušena.

V březnu 2015 v návaznosti na odvolání odsouzených mužů dospěl odvolací soud k závěru, že četné nesrovnalosti, které soud prvního stupně zaznamenal ve výpovědi stěžovatelky o předmětných událostech, plně zpochybňují její věrohodnost. Odvolací soud tedy obžalované zprostil viny. V odůvodnění svého rozhodnutí se odkazoval na rodinné zázemí stěžovatelky a označil ji za „mladou, křehkou, ale také kreativní a bez zábran, schopnou zvládat svou (bi)sexualitu a příležitostně se setkávat za účelem intimního styku“. Dále, mimo jiné, poznamenal, že dle několika svědků se stěžovatelka chovala provokativně a vulgárně, že lascivně tančila a že poté, co byla v intimním kontaktu s jedním z mužů, předváděla své červené spodní prádlo při jízdě na mechanickém býkovi. Odvolací soud kromě dalšího uvedl, že se stěžovatelka obrátila na centra zabývající se předmětnou problematikou, jelikož po uvědomení si situace chtěla potlačit okamžik křehkosti a slabosti a cenzurovat svůj nelineární vedený život.

Jednání před a po události podle vnitrostátního soudu poukazovalo na její ambivalentní přístup k pohlavnímu styku, se kterým se plně neztotožňovala a který prožívala rozporuplným a traumatizujícím způsobem, jak tomu bylo v případě přijetí role ve filmu L. L., bez projevu zdrženlivosti vůči explicitním a násilným scénám. Stěžovatelka se poté obrátila na státní zastupitelství s žádostí o podání opravného prostředku, nebylo jí však vyhověno.

Stěžovatelka před Soudem namítala zejména porušení jejího práva na respektování soukromého života podle čl. 8 Úmluvy nedodržením pozitivních závazků ze strany vnitrostátních orgánů. Soud uvedl, že práva obětí trestných činů obecně spadají do působnosti čl. 8 Úmluvy, z čehož plyne pozitivní závazek přijmout trestně-právní legislativní rámec, který by účinně postihoval jakýkoliv nedobrovolný sexuální akt, včetně případů, kdy oběť nekladla fyzický odpor, a rovněž závazek zajistit v těchto věcech účinné vyšetřování a trestní stíhání. Státy mají rovněž pozitivní závazky spojené s účinným respektováním soukromého nebo rodinného života. Musí tedy vést trestní řízení tak, aby nepřiměřeně neohrožovaly život, svobodu nebo bezpečnost svědků, zejména pak obětí, které mají ve věci vypovídat. Práva obhajoby je potřeba vyvažovat vůči zájmům těchto svědků a obětí. Řízení v oblasti sexuálních trestných činů navíc představuje pro oběti utrpení, a to zvláště, pokud jsou konfrontovány s obžalovanými. V této souvislosti mohou být přijata zvláštní opatření za účelem ochrany obětí a prevence sekundární viktimizace.

K legislativnímu rámci Soud poznamenal, že italské trestněprávní normy jsou pro ochranu práv obětí sexuálního násilí uspokojivé. Dále zkoumal, zda byla zajištěna účinná ochrana práv stěžovatelky jakožto potenciální oběti a zda byl mechanismus plynoucí z tohoto právního rámce natolik nedostatečný, aby zakládal porušení pozitivních závazků státu. Jak je patrné z popisu výše, vnitrostátní orgány podnikly řadu kroků pro zajištění účinného vyšetřování. Vyšetřovatelé zajistili identifikaci podezřelých a provedli množství úkonů, a to mimo jiné za účelem zajištění biologických stop v autě a na oděvu stěžovatelky. Provedli rovněž rekonstrukci jejího pohybu a pohybu podezřelých, a to například prostřednictvím telefonních záznamů. V průběhu řízení pak bylo postupně vyslechnuto mnoho svědků na návrh stran, jakož i znalci, sedm obžalovaných a stěžovatelka. Trestní řízení na dvou stupních soudní soustavy trvalo přibližně sedm let.

Soud se dále vyjádřil k výsledkům, kterým byla stěžovatelka podrobena. Prvně uvedl, že vnitrostátní soudy měly k dispozici dvě protichůdné verze skutkového stavu, a tudíž musely posoudit věrohodnost výpovědí obou stran. Musely přitom dosáhnout spravedlivé rovnováhy mezi osobní integritou a důstojností údajné oběti sexuálního trestného činu a práva na obhajobu obžalovaných. Křížový výslech, jakožto možnost obžalovaných hájit se zpochybněním věrohodnosti domnělé oběti a odhalením případných nesrovnalostí v její výpovědi, nicméně nelze používat pro zastrašování nebo ponižování potenciální oběti.

Podle zjištění Soudu nedošlo v žádné fázi vyšetřování nebo soudního řízení k přímé konfrontaci mezi stěžovatelkou a údajnými útočníky. Nezjistil ani žádné projevy neúcty nebo zastrašování směrem ke stěžovateli ze strany vyšetřujících orgánů za účelem nasměrování jejich výpovědí pro ně žadaným směrem. Podle Soudu byly otázky položené stěžovateli relevantní a jejich cílem bylo zjištění událostí, které odrážely argumenty a stanoviska stěžovatelky a zároveň umožňovaly vypracovat důkladný vyšetřovací spis pro další soudní řízení. Přestože to pro stěžovatelku vzhledem k okolnostem představovalo obtížnou zkušenost, nelze dospět k závěru, že by ji způsob vedení výsledků v průběhu vyšetřování vystavil neodůvodněnému traumatu nebo nepřiměřenému zásahu do jejího intimního a soukromého života.

Soudní líčení probíhalo veřejně, neboť stěžovatelka nebyla nezletilá a o neveřejné soudní líčení nepožádala. Navzdory tomu se předseda soudu prvního stupně rozhodl zakázat novinářům přítomným v soudní síni natáčet, a to s ohledem na ochranu soukromí stěžovatelky. Navíc několikrát zasáhl do průběhu křížových výsledků a přerušil právní zástupce, když stěžovatelce kladli nadbytečné nebo osobní otázky, případně otázky, které nesouvisely s předmětem řízení. Rovněž nařídil krátké přestávky za tím účelem, aby měla stěžovatelka prostor pro zpracování svých emocí.

Soud nepochyboval o tom, že celé řízení muselo pro stěžovatelku představovat obzvláště stresující zkušenost, a to například proto, že obhajoba neváhala zpochybňovat její důvěryhodnost, klást jí osobní otázky týkající se jejího rodinného života, sexuální orientace a rozhodnutí v intimní oblasti, které nejen že nesouvisely s meritem věci, ale byly i v příkrém rozporu se zásadami mezinárodního práva ve sféře ochrany práv obětí, jakož i v rozporu s italským trestním právem. Vzhledem k postoji státního zástupce ale i soudu prvního stupně a vzhledem k opatřením přijatým za účelem snížení nezbytné úrovně rozrušení stěžovatelky však nemohl Soud za zvláště nepříjemnou zkušenost stěžovatelky přičíst těmto orgánům veřejné moci odpovědnost. Proto podle Soudu nelze konstatovat, že vnitrostátní orgány včetně soudu prvního stupně nezajistily řádnou ochranu osobní integrity stěžovatelky.

Dále Soud posuzoval, zda obsah a odůvodnění soudních rozhodnutí ve věci stěžovatelky vedly k porušení stěžovatelčiny práva na soukromí a vystavily ji sekundární viktimizaci. V této souvislosti připomněl, že nenahrazuje posouzení skutkového stavu vnitrostátních soudů svým vlastním, neboť je to mimo jeho pravomoc. Na druhou stranu ale upozornil na nedostatky některých částí odůvodnění rozsudku odvolacího soudu ve Florencii, které se zabývaly soukromým a osobním životem stěžovatelky a které porušily její práva podle čl. 8 Úmluvy a zasáhly do její osobní integrity. Za neopodstatněné Soud označil zejména zmínky o červeném spodním prádle, jež měla stěžovatelka „předvádět“ v průběhu večera, nebo poznámky vnitrostátního soudu ohledně stěžovatelčiny bisexuality, jejích vztahů nebo náhodných intimních známostí před dotčenými

mi událostmi. Podle Soudu byly nevhodné rovněž úvahy týkající se „ambivalentního postoje stěžovatelky k pohlavnímu styku“, který měl odvolací soud vyvodit z jejích rozhodnutí v rámci uměleckého působení. Odvolací soud, mimo jiné, v této souvislosti zmiňoval předchozí souhlas stěžovatelky s účastí na krátkém filmu, v němž hrála roli sexuální pracovnice, a to i přes násilnou a explicitní povahu tohoto díla. Naopak to, že takový film L. L. jakožto jeden z údajných pachatelů napsal a režíroval, a tudíž by to mělo spíše svědčit o jeho postoji k intimním aktivitám než o postoji stěžovatelky, odvolací soud již nijak nekomentoval. Stejně politováníhodnými a neopodstatněnými byly poznámky odvolacího soudu ohledně „snahy stěžovatelky o potlačení okamžiku křehkosti a slabosti“ nebo odkaz na její „nelineárně vedený život“.

Soud zhodnotil, že argumenty odvolacího soudu tohoto typu nebyly relevantní pro rozhodnutí ve věci ani pro posouzení věrohodnosti stěžovatelky, což bylo možné provést na základě objektivních zjištění. Uznal, že otázka věrohodnosti stěžovatelky byla zásadní a byl připraven akceptovat, že odkazy na dřívější vztahy s některými z obviněných nebo na aspekty chování stěžovatelky v průběhu předmětného večera mohly být odůvodněné. Za účelem posouzení dotčené otázky však neshledal jakoukoliv relevanci v popisu rodinné situace stěžovatelky, jejích vztahů, sexuální orientace nebo výběru oblečení a předmětu jejích uměleckých a kulturních aktivit. Nelze proto dospět k závěru, že zásah do soukromého života stěžovatelky byl odůvodněn potřebou zajistit, aby obžalovaní mohli požívat svých práv na obhajobu.

Soud dále uvedl, že pozitivní závazky k ochraně práv pravděpodobných obětí rodově podmíněného násilí ukládají rovněž povinnost šetřit jejich pověst, důstojnost a soukromý život, a to i prostřednictvím zamezení zveřejnění nesouvisejících informací a údajů osobního charakteru. Tato povinnost je navíc neodmyslitelně spjata s funkcí soudního systému a vyplývá jak z italského vnitrostátního, tak z mezinárodního práva. Právo soudců svobodně se ve svých rozsudcích vyjadřovat, jež je projevem soudcovské diskreční pravomoci a principu soudcovské nezávislosti, je proto omezeno povinností chránit pověst a soukromý život účastníků řízení před neoprávněnými zásahy.

Jazyk a argumenty použité odvolacím soudem, jak shledal Soud, vyjadřovaly předsudky italské společnosti co do role žen a mohly být překážkou pro poskytnutí účinné pomoci obětem rodově podmíněného násilí, a to i navzdory uspokojivému legislativnímu rámci. Trestní řízení, jakož i trestněprávní sankce, mají zásadní roli v institucionální reakci na rodově podmíněné násilí a v boji proti genderové nerovnosti. Bylo tedy nezbytné, aby se soudní orgány vyvarovaly reprodukování sexistických stereotypů v soudních rozhodnutích, zlehčování násilí tohoto typu a vystavování žen sekundární viktimizaci prostřednictvím komentářů vzbuzujících pocit viny a odsuzujících komentářů, které by mohly oběti odradit od vložení své důvěry v soudní systém.

Vzhledem k uvedenému Soud uznal, že vnitrostátní orgány se v rámci projednávání věci částečně snažily o vedení vyšetřování a soudního řízení způsobem, který by byl slučitelný s pozitivními závazky podle čl. 8 Úmluvy. Stěžovatelčina práva však vzhledem k rozsudku odvolacího soudu nebyla chráněna po celou dobu řízení, v němž měl rozsudek odvolacího soudu významnou roli, a to zvláště

z důvodu jeho veřejné povahy. Došlo proto k porušení práva stěžovatelky na soukromý život podle čl. 8 Úmluvy.

Livia Ivánková

Rozsudek ze dne 15. 6. 2021 ve věci Kurt proti Rakousku, č. 62903/15

Rozsah a obsah pozitivních závazků státu na ochranu života v případech domácího násilí

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

Velký senát v předkládaném rozsudku vyjasnil a dále rozvedl obecné principy týkající se pozitivních závazků státu přijmout preventivní opatření na ochranu osob, jejichž život je ohrožen trestnou činností jiného. Tyto principy, dovozené v předchozím rozsudku ve věci Osman proti Spojenému království [1], nyní Soud rozvinul zejm. ve specifickém kontextu domácího násilí. Zdůraznil, že vnitrostátní orgány musejí na obvinění z domácího násilí okamžitě reagovat a postupovat s náležitou péčí. Konkrétně musejí posoudit, zda existuje skutečné a bezprostřední riziko pro život určitých osob, a za tím účelem provést posouzení rizik, které je autonomní, proaktivní a komplexní. Pokud takové riziko existuje, musejí vnitrostátní orgány přijmout preventivní opatření na ochranu života ohrožených osob, přičemž ta musejí být adekvátní a přiměřená zjištěnému riziku. V kontextu posuzovaného případu následně Soud deseti hlasy proti sedmi rozhodl, že k porušení těchto pozitivních závazků ze strany Rakouska nedošlo.

V roce 2010 oznámila stěžovatelka policii, že ji její manžel fyzicky napadl. V návaznosti na toto oznámení bylo vůči manželovi vydáno předběžné opatření (zamezující mu v osobním styku se stěžovatelkou) a zahájeno trestní stíhání. V roce 2011 byl stěžovatel shledán vinným z trestných činů ublížení na zdraví a nebezpečného vyhrožování.

V roce 2012 podala stěžovatelka žádost o rozvod. Ten samý den na policii oznámila, že ji její manžel znásilnil a nebezpečně jí vyhrožoval. Proti manželovi stěžovatelky bylo zahájeno další trestní stíhání a vydáno bylo nové předběžné opatření. To mu zamezilo pobývat ve společné domácnosti, v domácnosti rodičů stěžovatelky a jejich blízkém okolí po dobu dvou týdnů, přičemž sebrány mu byly i klíče od bytu. Vyslechnuty byly rovněž děti stěžovatelky, a to ohledně násilí, jehož se měl dopouštět jejich otec vůči stěžovateli i jim. Vnitrostátní orgány následně

dující den přezkoumaly zákonnost vydaného předběžného opatření. Dospěly přitom k závěru, že je opatření zákonné, neboť zjištěné důkazy svědčí o tom, že se manžel stěžovatelky dopustil násilí vůči své rodině. Když se den poté manžel stěžovatelky sám dostavil na policejní stanici s dotazy, zda může své děti kontaktovat, policie této příležitosti využila k jeho dalšímu výslechu. V návaznosti na něj začala manžela stěžovatelky vyšetřovat z podezření ze spáchání dalších trestných činů.

Následující den se stěžovatelčin manžel dostavil do školy, kterou navštěvovaly jeho děti. Jelikož nebyla učitelka uvědomena o problémech v rodině, umožnila mu setkat se s jeho synem. Vzhledem k tomu, že se syn po určité době nevrátil zpět do třídy, začala po něm pátrat. Nalezla jej ve školním sklepě se střelnou ránou v oblasti hlavy. Sestra oběti, která byla scéně přítomna, nebyla zraněna. Manžel stěžovatelky v mezichase utekl, později však byl nalezen mrtvý ve svém autě, přičemž bylo zjištěno, že spáchal sebevraždu. Syn stěžovatelky byl převezen na jednotku intenzivní péče, svým zraněním nicméně později podlehl.

Stěžovatelka před vnitrostátními soudy namítala, že orgány činné v trestním řízení pochybily, když nevzaly jejího manžela do vazby ihned poté, co na policii oznámila, že ji její manžel znásilnil a vyhrožoval jí. Podle stěžovatelky si musely být vnitrostátní orgány vědomy, že existuje skutečné a bezprostřední riziko, že bude její manžel trestnou činností vůči svojí rodině opakovat. Mělo jím tak být zřejmé, že předběžné opatření, které nařídily, nebude dostačující. Jelikož jí však vnitrostátní soudy nepřisvědčily, obrátila se na Soud se stížností pro porušení čl. 2 Úmluvy.

Soud nejprve připomněl, že domácí násilí – jež může mít různé formy – je obecným problémem, se kterým se potýkají všechny smluvní státy. Zejména děti, jež jsou často oběťmi domácího násilí, jsou přitom zvláště zranitelnými

osobami, které mají právo na ochranu ze strany státu, a to v podobě účinného odstranění od páchaní činů narušujících jejich osobní integritu. Z čl. 2 Úmluvy tak státům plynou pozitivní závazky přijmout účinná opatření na ochranu života takto ohrožených osob.

Soud uvedl, že vnitrostátní orgány musejí na obvinění z domácího násilí okamžitě reagovat a při jejich řešení postupovat s náležitou péčí. Tato reakce přitom předpokládá dva kroky, resp. fáze. V první fázi musejí vnitrostátní orgány konkrétně posoudit, zda existuje skutečné a bezprostřední riziko pro život obětí domácího násilí. Toto posouzení musí podle Soudu být autonomní, proaktivní a komplexní. Existence skutečného a bezprostředního rizika musí být přitom posouzena s ohledem na okolnosti daného domácího násilí. Osoby, jež se už domácího násilí v minulosti dopustily, tak např. představují významné riziko, že v něm budou pokračovat. Někdy přitom může být takové násilí i život ohrožující. Pokud vnitrostátní orgány zjistí, že skutečné a bezprostřední riziko pro život obětí domácího násilí existuje, mají v rámci druhé fáze pozitivní povinnost přijmout taková opatření, jež budou adekvátně a efektivně na zjištěné riziko reagovat.

Pokud jde blíže o první fázi, tj. posouzení existence skutečného a bezprostředního rizika, Soud zdůraznil, že požadavek autonomního a proaktivního postupu vyžaduje, aby vnitrostátní orgány nespolehlaly pouze na to, jak riziko vnímá samotná oběť, nýbrž shromáždily všechny dostupné informace a provedly vlastní hodnocení. Pokud jde o požadavek komplexnosti tohoto posouzení, Soud zdůraznil, že to může být usnadněno standardizovaným, mezinárodně uznávaným seznamem jednotlivých indikačních faktorů rizika, jenž je sestaven na základě kriminologického výzkumu a dobré praxe. Vnitrostátní orgány, které toto posouzení provádějí, musí být navíc dostatečně a průběžně školeny. Cílem je přitom identifikovat a reagovat na potenciální, přímé či nepřímé, riziko pro oběti domácího násilí, přičemž je nutné brát v úvahu i to, že násilí na dětech ze strany jednoho z jejich rodičů může sloužit jako prostředek k potrestání druhého partnera. Vnitrostátní orgány by navíc měly sdílet veškeré relevantní informace za účelem tohoto posouzení, přičemž jeho výsledek by měl být obětem sdělen. Ve všech případech je přitom nutné brát ohled na okolnosti případu a kontext, že jde o domácí násilí. Riziko tak musí být např. posouzeno i poté, co je vydáno předběžné opatření, neboť domácí násilí a konflikty uvnitř rodiny mohou dále eskalovat.

Pokud jde o druhou fázi, podle Soudu musí být přijata adekvátní a přiměřená opatření reagující na zjištěné riziko. Právní úprava tak musí vnitrostátním orgánům umožňovat výběr z dostatečných možností reakce, včetně různých nápravných programů pro pachatele. Takovou reakcí může být v případech, kdy to vyžadují okolnosti dané věci, i omezení na svobodě. Vnitrostátní orgány navíc musí uvědomit všechny zainteresované osoby a orgány, např. orgány zaměřené na oběti domácího násilí, orgán sociálně-právní ochrany dětí či vzdělávací instituce, a sdílet s nimi informace. V každém případě však musí dojít k opatrnému vyvažování v kolizi stojících zájmů. Jakékoli

opatření přijaté vůči útočníkovi musí být navíc v souladu s Úmluvou, zejm. s čl. 5 (právo na svobodu a osobní bezpečnost), čl. 6 (právo na spravedlivý proces) a čl. 8 (právo na respektování soukromého a rodinného života). Pro posouzení přiměřenosti daných opatření bude vždy rozhodující zjištěná povaha a závažnost hrozícího rizika.

Pokud jde o možnost omezení osobní svobody, Soud připomněl, že takové opatření musí být zákonné podle vnitrostátního práva a v souladu s taxativním výčtem důvodů uvedených v čl. 5 Úmluvy. Preventivní omezení na svobodě podle druhé větve čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy je sice přípustné, nicméně jak vyplývá z předchozí judikatury Soudu [2], může být využito pouze za účelem zabránění spáchání takového činu, který je dostatečně specifický a konkrétní s ohledem na místo, čas a potenciální oběti, a to navíc pouze na velice omezenou dobu (typicky v řádu hodin). Pokud jde poté o první větve čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, takové preventivní omezení na svobodě je možné pouze v kontextu vedení trestního řízení. V každém případě však musí mít preventivní zadržení svůj základ ve vnitrostátním právu daného státu.

Pokud jde o aplikaci uvedených obecných principů na posuzovaný případ, Soud nejprve upřesnil, že se rakouské orgány při vyšetřování oznámení z domácího násilí nedopustily průtahů. Stěžovatelka nicméně spatřovala pochybení ve volbě konkrétních opatření, jimiž vnitrostátní orgány reagovaly na zjištěné riziko.

Pokud jde o posouzení, zda existuje skutečné a bezprostřední riziko pro život stěžovatelky a jejích dětí, Soud dospěl k závěru, že vnitrostátní orgány postupovaly autonomně a proaktivně. Nespolehlaly pouze na informace poskytnuté ze strany stěžovatelky, nýbrž svoje hodnocení založily i na dalších informacích a důkazech (např. výsledku manželů stěžovatelky a jejich společných dětí). Rovněž ověřily existenci v minulosti vydaných předběžných opatření či trestů vydaných proti manželu stěžovatelky, jakož i zda nevlastní zbraně. Vnitrostátní orgány navíc zohlednily veškeré hlavní faktory, jež mohly indikovat existující riziko, např. chování všech zúčastněných aktérů, fyzické známky o vystavení násilí na těle stěžovatelky, její strach a projevený strach jejich společných dětí, historii, pokud jde o násilí a eskalaci rodinných vztahů, jakož i tendenci manželů stěžovatelky uchylovat se k násilí. Toto posouzení navíc prováděly dostatečně proškolené a zkušené osoby. Vnitrostátní orgány tak podle názoru Soudu postupovaly s potřebnou péčí, když dospěly k závěru, že takové riziko existuje.

Vnitrostátní orgány vydaly proti manželovi stěžovatelky předběžné opatření, které mu zakázalo zdržovat se v obydli a blízkosti stěžovatelky. Podle nich totiž nebylo vzhledem ke všem okolnostem pravděpodobné, že by manžel stěžovatelky vzal zbraň (ačkoli ji vlastnil), navštívil školu svých dětí a pokusil se je zastřelit.

Soud konstatoval, že neexistuje žádný důvod toto hodnocení vnitrostátních orgánů v posuzované věci zpochybňovat. Z informací, jež měly orgány v předmětné době

k dispozici, totiž neplyne, že by existovalo bezprostřední riziko dalších násilností – natož život ohrožujících – ze strany manžela stěžovatelky vůči jeho synovi, pokud jde o oblasti, na které se nevztahovalo předběžné opatření. Vnitrostátní orgány konkrétně identifikovaly riziko, jež nebylo životu-nebezpečné, a to vůči samotné stěžovatelce. Opatření, jež vnitrostátní orgány přijaly, se v tomto směru zdálo jako adekvátní reakce na hrozící riziko. Jelikož vůči dětem žádné skutečné a bezprostředně hrozící riziko nebylo zjištěno, neexistovala podle Soudu žádná pozitivní povinnost rakouských orgánů přijmout další preventivní opatření namířená přímo na jejich ochranu (např. předběžné opatření, které by zabránilo jejich otci navštěvovat školu). Soud rovněž uvedl, že vzhledem k zákonným podmínkám vzetí do vazby podle rakouského trestního řádu a principům plynoucím z čl. 5 Úmluvy není důvod zpochybňovat ani závěr vnitrostátních soudů, podle něhož nemohl být manžel stěžovatelky vzat do vazby. Soud v tomto směru připomněl, že zadržení není přípustné, pokud není v souladu s vnitrostátním právem.

Z uvedených důvodů dospěl Soud k závěru, že vnitrostátní orgány postupovaly v projednávané věci s náležitou péčí a zohlednily veškeré okolnosti případu. Deseti hlasy proti sedmi proto rozhodl, že Rakousko čl. 2 Úmluvy neporušilo [3].

Lukáš Boháček

[1] Rozsudek ze dne 28. 10. 1998, ve věci *Osman* proti Spojenému království, č. 23452/94.

[2] Rozsudek velkého senátu ze dne 22. 10. 2018, ve věci *S., V. a A. proti Dánsku*, č. 35553/12, 36678/12 a 36711/12.

[3] Sedm soudců ve svém společném odlišném stanovisku naopak uvedlo, že ačkoli souhlasí s dovozenými obecnými principy, jejich aplikace na posuzovaný případ měla vést ke shledání porušení čl. 2 Úmluvy ze strany Rakouska.

Rozsudek ze dne 7. 5. 2021 ve věci *Xero Flor* proti Polsku, č. 4907/18

Právo na soud zřízený zákonem v kontextu sporné volby soudců Ústavního soudu Polské republiky

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

Evropský soud pro lidská práva ve věci Xero Flor proti Polsku využil zejména teze z předchozího rozsudku velkého senátu ve věci Guðmundur Andri Astráðsson proti Islandu [1], když aplikoval třístupňový test na výběr soudců Ústavního soudu Polska. Konkrétně se jedná o případ společnosti, o jejíž ústavní stížnosti rozhodoval i jeden ze soudců všech ze sporné volby. Soud shledal, že došlo k naplnění jednotlivých bodů předmětného testu. Závažnými pochybeními zasahujícími do samotné podstaty předmětného práva došlo k porušení stěžovatelčina práva na „soud zřízený zákonem“ ve smyslu čl. 6 odst. 1. Právo na spravedlivý proces podle téhož ustanovení bylo rovněž porušeno v souvislosti s nedostatečným odůvodněním nepostoupení věci stěžovatelky Ústavnímu soudu k projednání souladu zákona a podzákonného právního předpisu s Ústavou, tedy otázky, jež byla pro rozhodnutí ve věci stěžovatelky stěžejní.

Stěžovatelka, *Xero Flor*, je společností, jejímž předmětem podnikatelské činnosti je pokládání travníků. Ta dlouhodobě vedla soudní spor o náhradu škody od státu v souvislosti se škodou, jež na stěžovatelčiných travnících způsobila divoká zvěř. V žalobě před obecnými soudy

stěžovatelka namítala, že snížená sazba pro výpočet náhrady škody na plodinách podle zákona o myslivosti a podzákonného právního předpisu, vyhlášky ministerstva, se vztahuje pouze na jednoletky. Stěžovatelka přitom argumentovala, že takové omezení výše odškodnění, tedy i jejího vlastnického práva, na základě podzákonných předpisů je protiústavní. Nejen v této souvislosti žádala již v roce 2012 prvostupňový soud o postoupení věci Ústavnímu soudu k rozhodnutí o předběžné otázce. Prvostupňový soud však s odkazem na znalecký posudek zhodnotil, že travník není víceletou rostlinou a při výpočtu náhrady škody dle podzákonného předpisu vyhověl nároku stěžovatelky pouze z 60 %. Co se týče ústavněprávně relevantních námitek stěžovatelky, prvostupňový soud se rozhodl na Ústavní soud neobrátit a otázku ohledně souladu právní úpravy dopadající na případ stěžovatelky s Ústavou mu nepředložit. Odvolací soud pak závěry prvostupňového soudu potvrdil a opět nevyhověl žádosti stěžovatelky o předložení věci Ústavnímu soudu. Nejvyšší soud se v roce 2015 odmítl mimořádným opravným prostředkem stěžovatelky zabývat. V roce 2017 o stěžovatelčině věci rozhodl Ústavní soud, když většinou hlasů (3:2) shledal, že její stížnost je nepřipustná. Mezi členy senátu ve věci stě-

žovatelky přitom patřil i soudce M. M., jenž byl na Ústavní soud dosazen po sporné volbě z prosince 2015.

Stěžovatelka před Soudem namítala zejména porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. To spatřovala to v tom, že soudy nižší instance nedostatečně odůvodnily svá rozhodnutí a odmítly postoupit věc Ústavnímu soudu k rozhodnutí o předběžné otázce ohledně konformity zákona o myslivosti a vyhlášky ministerstva s Ústavou. Pod stejným ustanovením stěžovatelka rovněž namítala, že senát pěti soudců Ústavního soudu, jenž její věc posuzoval, byl složen v rozporu s Ústavou. Kromě dalšího byl totiž soudce M. M. zvolen do funkce dolní komorou Parlamentu, Sejmem, i když byla již tato funkce obsazena soudcem zvoleným za předchozího složení dolní komory.

Co se týče námítky nedostatečného odůvodnění, Soud připomněl, že vnitrostátní soudy jsou podle § 6 odst. 1 Úmluvy povinny svá rozhodnutí odůvodňovat. Dotčené ustanovení však nelze vykládat tak, že jsou soudy povinny podrobně odpovídat na každý argument vznesený účastníky řízení. Soud rovněž podotkl, že Úmluva obecně nezaručuje právo na to, aby byla věc předložena vnitrostátním soudem dalšímu národnímu nebo mezinárodnímu orgánu k rozhodnutí o předběžné otázce. Nicméně nelze vyloučit, že pokud takový mechanismus ve vnitrostátním právu existuje, může odmítnutí postoupení věci vnitrostátním soudem za určitých okolností skutečně porušit právo stěžovatele na spravedlivý proces.

Stěžovatelka ve vnitrostátním řízení mimo jiné argumentovala, že omezení vlastnických práv v souvislosti s náhradou škody na základě podzákoného předpisu bylo neslučitelné s ustanovením Ústavy, dle něhož jakékoliv takové omezení musí být stanoveno zákonem přijatým parlamentem. Soud k tomuto konstatoval, že otázka slučitelnosti podzákoného předpisu omezujícího výši odškodnění s Ústavou byla pro předmětnou věc klíčová, neboť při potvrzení tohoto argumentu by bylo vnitrostátním soudům zamezeno v aplikaci dotčeného podzákoného předpisu na věc stěžovatelky. Navzdory důležitosti této právní otázky se ale prvostupňový soud omezil na pouhé konstatování, že nesdílí názor stěžovatelky. Odvolací soud následně shledal, že argumenty stěžovatelky je třeba považovat za neopodstatněné a nepodložené, jelikož nebyly předmětem rozhodování ve věci. Nejvyšší soud zase dospěl k závěru, že to nepředstavuje významnou právní otázku. Soud se k předmětné záležitosti vyjádřil tak, že ačkoliv mají obecné soudy při řešení otázek s ústavněprávním rozměrem určitý prostor pro uvážení, je nezbytné, aby za situace, kdy účastník civilního řízení vznesl ústavněprávní argument významný pro rozhodnutí ve věci a požádá o její předložení Ústavnímu soudu k dalšímu posouzení, bylo rozhodnutí o nevyhovění tomuto požadavku konkrétně odůvodněno. Ve věci stěžovatelky se však vnitrostátní soudy vyjádřily pouze paušálně, a tudíž svá rozhodnutí řádně neodůvodnily. Předmětná věc se nakonec dostala k Ústavnímu soudu, avšak ten o dotčené otázce nerozhodl a řízení zastavil. Námítka stěžovatelky tudíž nikdy nebyla řádně projednána. Vnitrostátní soudy tedy stěžovatelčin argument řádně neposoudily, ačkoliv byl konkrétní, rele-

vantní a důležitý, čímž nesplnily své povinnosti plynoucí jim z čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

Soud dále posuzoval, zda ve věci stěžovatelky došlo k porušení práva na soud zřízený zákonem. Prvně rozhodl, že i za specifík řízení před polským Ústavním soudem je na věc čl. 6 odst. 1 Úmluvy použitelný. Soud ze značné části odkázal na své předchozí rozhodnutí ve věci Guðmundur Andri Ástráðsson proti Islandu [1], v němž objasnil rozsah a význam pojmu „soud zřízený zákonem“ a vytvořil třístupňový test pro posouzení toho, zda došlo konkrétním jmenováním nebo volbou k porušení Úmluvy. Prvním krokem v tomto testu je určení, zda došlo ke zjevnému porušení vnitrostátního práva. Druhým pak to, zda k porušení došlo v návaznosti na některé ze základních pravidel volebního procesu, přičemž porušení čistě technické povahy, jež na legitimitu tohoto procesu vliv nemá, nedosahuje požadované úrovně závažnosti. Posledním krokem je zhodnocení, zda vnitrostátní soudy účinně přezkoumaly a napravily namítané porušení práva na soud zřízený zákonem.

V rámci prvního kroku testu Soud zjistil, že k určitým ne-regulérním krokům v průběhu jmenovacího procesu skutečně došlo, což plynulo ze série nálezů a rozhodnutí Ústavního soudu. Sejm v novém složení přijal pět rezolucí o neúčinnosti volby nových soudců předchozím Sejmem. Podle Ústavního soudu však žádný právní předpis neumožňoval jakémukoliv orgánu změnit dřívější rozhodnutí o volbě soudce, tyto rezoluce byly tudíž bez právního významu. Kromě dalšího pak měl být soudce Ústavního soudu zvolen tím složením dolní komory, jejíž funkční období dopadalo na den, kdy došlo na Ústavnímu soudu k uvolnění jeho místa. Soudci, kteří byli zvoleni na již obsazené místo později konstituovaným Sejmem (včetně M. M.), tudíž byly dle Ústavního soudu zvoleny v rozporu s ústavním pořádkem. Soud dále zjistil, že polský prezident odmítl přijmout přísahu u soudců, jež byli zvoleni předchozí sestavou Sejmu dle platných pravidel v říjnu 2015. Naopak, v případě volby novým Sejmem z prosince téhož roku přijal sliby nově zvolených soudců na již obsazená místa neprodleně. Polský Ústavní soud však jako jediný orgán, jež mohl v mezích svých pravomocí posoudit zákonnost volby dotčených soudců takovou praxi odmítl, když shledal, že prezident je dle ústavního pořádku povinen přijmout slib zvoleného soudce neprodleně a že skládání slibu nekoresponduje s právem podílet se na zvolení jednotlivých soudců. Vzhledem k objektivním a skutečným zjištěním Ústavního soudu dospěl Soud k závěru, že pochybení v těchto tří ohledech je pro účely prvního kroku testu třeba považovat za zjevná porušení vnitrostátního práva.

Při posuzování, zda pochybení ve volebním procesu dosáhlo nezbytné úrovně závažnosti je potřeba přihlídnout, kromě jiného, k účelu porušené normy, tedy zda bylo jejím cílem zabránit neoprávněné ingerenci moci výkonné nebo zákonodárné do moci soudní a zda toto pochybení narušilo samotnou podstatu práva na soud zřízený zákonem. Jak plyne ze zjištění výše, porušení vnitrostátního práva se týkalo základního pravidla jmenovacího procesu, a to, že

soudce Ústavního soudu měl být zvolen tím složením Sejmu, jehož funkční období dopadalo na den, kdy se na Ústavním soudu pro tohoto soudce uvolnilo místo. Navzdory tomu pozdější Sejm přistoupil ke zvolení dalších soudců na již obsazená místa. Prezident rovněž jednal v rozporu se stěžejními pravidly, když odmítl přijmout slib od původně zvolených soudců. Soud dále upozornil, že ke zvolení soudců z prosince 2015, jakož i ke složení jejich slibu, došlo těsně předtím, než měl Ústavní soud vydat rozhodnutí v související věci. Podle Soudu zmíněné jednání prezidenta a pozdějšího Sejmu, jež si byli vědomi blížícího se rozhodnutí Ústavního soudu, vyvolává pochybnosti o regulérnosti zásahu těchto orgánů do procesu volby ústavních soudců. To, že došlo k porušení některého ze základních pravidel jmenovacího procesu, dále umocňuje skutečnost, že jak prezident, tak pozdější Sejm vytrvale přehlíželi jednotlivá rozhodnutí Ústavního soudu. Zákodárce se pak prostřednictvím nově přijaté legislativy snažil o vynucení nástupu nově zvolených soudců do funkce soudce Ústavního soudu. Provedení těchto předpisů však bylo dle Ústavního soudu v rozporu s jeho dřívějšími rozhodnutími, jež jsou konečná a dle Ústavy obecně závazná pro všechny státní orgány. Předseda vlády však rozhodnutí, která pojednávala o protiústavnosti dotčené legislativy, odmítnul zveřejnit. Pozdější Sejm nadále ignoroval rozhodnutí Ústavního soudu a nakonec přijal zákon, jenž vedl k přijetí jím zvolených soudců mezi soudce Ústavního soudu.

Podle Soudu tudíž přehlížením jednotlivých rozhodnutí Ústavního soudu týkajících se platnosti volby soudců ze strany legislativy i exekutivy došlo k narušení účelu požadavku na „zřízení [soudu] zákonem“, jež má chránit soudní moc před nezákonným vnějším vlivem. Právo na soud

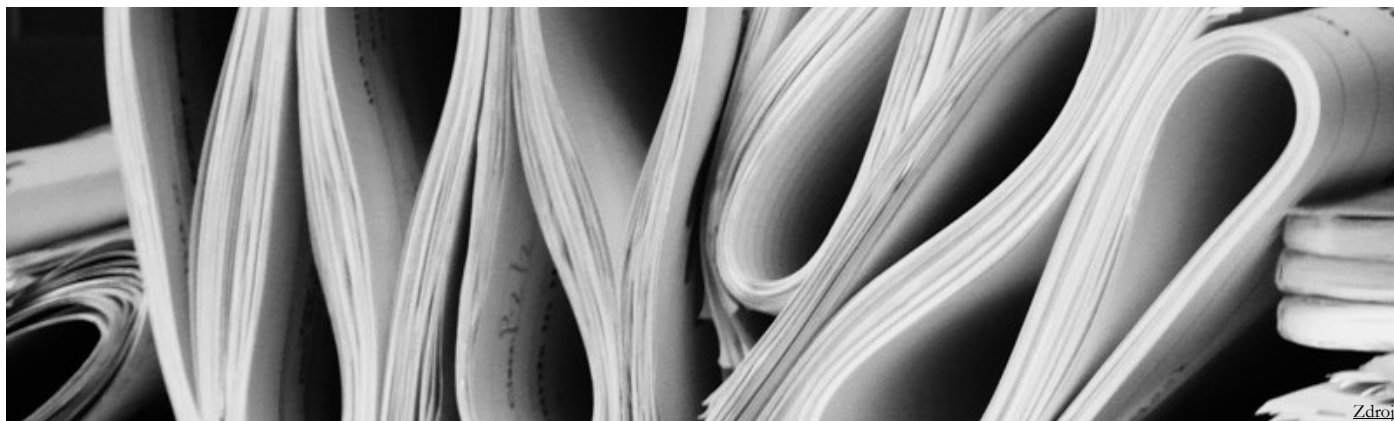
zřízený zákonem je přitom odrazem samotného principu právního státu, a jako takové má klíčovou roli v otázkách dělby moci a nezávislosti a legitimacy soudnictví. Tím, že zákonodárné a výkonné orgány nerespektovaly svou povinnost řídit se nálezy Ústavního soudu, došlo rovněž k porušení principu právní jistoty. Selhání vnitrostátních orgánů v tomto ohledu podle Soudu dále svědčí o nerespektování zásady zákonnosti, jež od státu vyžaduje, aby bylo jeho jednání v souladu se zákonem. Vnitrostátní orgány dále zpochybnilly funkci Ústavního soudu jako konečného arbitra v ústavních otázkách. Podle Soudu přitom i tohle narušuje účel požadavku na „zřízení zákonem“. Totéž se přitom vztahuje i na odmítnutí předsedy vlády zveřejnit rozhodnutí Ústavního soudu navzdory ústavně zakotvenému požadavku na jejich zveřejnění. S ohledem na uvedené dospěl Soud k závěru, že jednání zákonodárné a výkonné moci představovalo nezákonné vnější ovlivňování Ústavního soudu. Pochybení v řízení o volbě soudců, včetně soudce M. M., byla natolik závažná, že narušila legitimitu volebního procesu a zasáhla do samotné podstaty práva stěžovatelky na „soud zřízený zákonem“.

Co se týče možnosti účinného přezkumu vnitrostátního soudu a poskytnutí opravných prostředků, Soud zjistil, že stěžovatelka neměla k dispozici přímé právní nástroje pro napadnutí vad v procesu volby soudců.

Livia Ivánková

[1] Guðmundur Andri Ástráðsson proti Islandu, rozsudek velkého senátu ze dne 1. 12. 2020, č. 26374/18. Rozsudek byl anotován na str. 11 v předchozím vydání Bulletinu, č. 4/2020.

JUDIKATURA SOUDNÍHO DVORA EVROPSKÉ UNIE

Zdroj

Rozsudek ze dne 18. května 2021 ve spojených věcech C-83/19, C-127/19, C-195/19, C-291/19, C-355/19 a C-397/19, Asociația „Forumul Judecătorilor Din România”**Posouzení souladu rumunských soudních reforem s unijním právem**Úplné znění rozsudkuShrnutí rozsudku

Velký senát Soudního dvora Evropské unie se zabýval otázkou souladu unijního práva a rumunských soudních reforem v oblasti organizace soudnictví, kárného režimu soudců, jakož i majetkovou odpovědností státu a osobní odpovědností soudců v případě soudního pochybení. Mimo jiné rozhodnul, že článek 2 a čl. 19 odst. 1 druhý pododstavec SEU, jakož i rozhodnutí 2006/928, brání vnitrostátní právní úpravě, která členskému státu umožňuje provádět prozatímní jmenování na vedoucí místa u soudního orgánu pověřeného vedením kárných vyšetřování a podáváním kárných žalob proti soudcům a státním zástupcům, aniž je dodržen řádný postup pro jmenování upravený vnitrostátním právem. To platí, pokud taková právní úprava může vyvolat legitimní pochybnosti ohledně využívání pravomocí a funkcí tohoto orgánu jako nástroje nátlaku na činnost těchto soudců a státních zástupců nebo politické kontroly nad touto činností.

V projednávaných věcech došlo ze strany rumunských soudů k podání šesti žádostí o rozhodnutí o předběžné otázce k Soudnímu dvoru, a to konkrétně v řízeních mezi právníky nebo fyzickými osobami a orgány nebo institucemi, jako je rumunská soudní inspekce, Vrchní rada soudců a státních zástupců a státní zastupitelství při Nejvyšším kasačním a trestním soudu. Sporům v původních řízeních předcházela rozsáhlá reforma v oblasti soudnictví a boje proti korupci v Rumunsku, která je od roku 2007 sledována na úrovni Unie v rámci mechanismu pro spolupráci a ověřování zavedeného rozhodnutím 2006/928 při přistoupení Rumunska k Evropské unii (dále jen „MSO“). V souvislosti s jednáním o přistoupení k Evropské unii přijalo Rumunsko v průběhu roku 2004 tři justiční zákony: (1) zákon o postavení soudců a státních zástupců, (2) zákon o organizaci soudního systému a (3) zákon o Vrchní radě soudců a státních zástupců. V letech 2017 až 2019 rumunský zákonodárce uvedené zákony několikrát novelizoval, přičemž žalobci v původních řízeních zpochybňovali slučitelnost některých změn s unijním právem. Jedna-

lo se zejména o změny v rámci organizace soudní inspekce, zřízení útvaru státního zastupitelství pověřeného vyšetřováním trestných činů spáchaných v rámci soudního systému (dále jen „SIJ“), jakož i režimu osobní odpovědnosti soudců a státních zástupců.

Předkládající soudy si v této souvislosti kladly otázku ohledně povahy a právních účinků MSO, jakož i dosahu zpráv vypracovaných Komisí na jeho základě. Tyto soudy uvedly, že cílem MSO, zřízeného na základě aktu o přistoupení, je napravit nedostatky reforem provedených v oblasti organizace soudnictví a boje proti korupci, aby Rumunsko mohlo plnit povinnosti vyplývající ze statusu členského státu. Podle uvedených soudů je třeba mít za to, že obsah, právní povaha a doba trvání uvedeného mechanismu spadají do působnosti smlouvy o přistoupení, a proto požadavky uvedené v těchto zprávách musí být pro Rumunsko závazné. V této souvislosti však předkládající soudy zároveň poukazovaly na několik rozsudků rumunského Ústavního soudu, které se těmito otázkami zabývaly. Podle nich nemá unijní právo přednost před rumunským ústavním pořádkem a rozhodnutí 2006/928 nemůže představovat referenční normu při kontrole ústavnosti, jelikož toto rozhodnutí bylo přijato před přistoupením Rumunska k Unii a nebylo předmětem výkladu Soudního dvora ohledně otázky, zda jeho obsah, právní povaha a doba trvání spadají do působnosti smlouvy o přistoupení.

Soudní dvůr na úvod konstatoval, že rozhodnutí 2006/928 a zprávy vypracované Komisí na základě tohoto rozhodnutí představují akty orgánu Unie, které lze vykládat podle článku 267 Smlouvy o fungování Evropské unie (dále jako „SFEU“). Soudní dvůr dále rozhodl, že pokud jde o právní povahu, obsah a časové účinky, spadá rozhodnutí 2006/928 do působnosti Smlouvy o přistoupení, neboť toto rozhodnutí je aktem přijatým na základě aktu o přistoupení, který je pro Rumunsko závazný ode dne jeho vstupu do Evropské unie. Pokud jde o právní účinky

rozhodnutí 2006/928, Soudní dvůr rozhodl, že to je pro Rumunsko závazné v celém rozsahu od jeho přistoupení k Evropské unii a ukládá mu povinnost plnit kritéria uvedená v příloze tohoto rozhodnutí, která jsou rovněž závazná. Tato kritéria, stanovená na základě nedostatků zjištěných Komisí před přistoupením Rumunska k Evropské unii, měla zejména zajistit, aby tento členský stát dodržoval hodnoty právního státu. Rumunsko bylo proto povinno přijmout vhodná opatření ke splnění těchto kritérií a zdržet se provádění jakýchkoli opatření, která by mohla jejich splnění ohrozit. Pokud jde o právní účinky zpráv vypracovaných Komisí na základě rozhodnutí 2006/928, Soudní dvůr upřesnil, že tyto zprávy formulují požadavky vůči Rumunsku a adresují mu „doporučení“ s cílem daná kritéria splnit. V souladu se zásadou loajální spolupráce podle čl. 4 odst. 3 Smlouvy o Evropské unii (dále jako „SEU“) musí Rumunsko tyto požadavky a doporučení náležitě zohlednit a zdržet se v oblastech, na které se vztahují referenční kritéria, přijetí nebo zachování opatření, která by mohla ohrozit výsledek stanovený těmito požadavky a doporučeními.

Soudní dvůr se následně věnoval právním předpisům upravujícím organizaci soudnictví. Ty se týkaly jmenování ad interim na vedoucí místa u soudní inspekce. Podle Soudního dvora uvedené předpisy spadají do působnosti rozhodnutí 2006/928, takže musí dodržovat požadavky vyplývající z unijního práva a zejména hodnoty právního státu uvedené v článku 2 SEU. V této souvislosti Soudní dvůr uvedl, že samotná existence účinného soudního přezkumu, jehož cílem je zajistit dodržování unijního práva, je inherentní existenci právního státu, která je chráněna SEU. Soudní dvůr dále zdůraznil, že každý členský stát musí zajistit, aby orgány, které jako „soudy“ spadají do jeho soudního systému v oblastech, na něž se vztahuje unijní právo, splňovaly požadavky účinné soudní ochrany. Jelikož se dotčená vnitrostátní právní úprava vztahuje na obecné soudy, které jsou povolány rozhodovat o otázkách týkajících se uplatňování nebo výkladu práva Unie, musí tyto požadavky splňovat. V tomto ohledu je nezbytné zachovat nezávislost dotčených soudců, aby byli chráněni před vnějšími zásahy nebo nátlakem, a tak vyloučit nejen jejich přímé ovlivňování, ale také druhy ovlivňování, které jsou spíše nepřímé a jež mohou mít vliv na rozhodnutí dotčených soudců.

Pokud se jedná o pravidla upravující disciplinární režim soudců, Soudní dvůr uvedl, že požadavek nezávislosti znamená, že musí být poskytnuty nezbytné záruky, aby tento režim nebyl využíván jako systém politické kontroly obsahu soudních rozhodnutí. Vnitrostátní právní úprava tedy nemůže u jednotlivců vyvolávat pochybnosti o tom, že by pravomoci soudního orgánu pověřeného vedením kárných vyšetřování a podáváním kárných žalob proti soudcům a státním zástupcům mohly být využity jako nástroj nátlaku nebo politické kontroly nad činností těchto soudců a státních zástupců. S ohledem na tyto obecné úvahy Soudní dvůr konstatoval, že vnitrostátní právní úprava může vyvolat takové pochybnosti, pokud vede, byť jen dočasně, k tomu, že vláda dotyčného členského státu může provádět jmenování na vedoucí místa orgánu – jehož

úkolem je vést kárná vyšetřování a podávat kárné žaloby proti soudcům a státním zástupcům – v rozporu s řádným postupem pro jmenování stanoveným vnitrostátním právem.

Soudní dvůr dále posuzoval soulad vnitrostátní právní úpravy, která stanoví vytvoření útvaru státního zastupitelství s výlučnou pravomocí vyšetřovat trestné činy spáchané soudci a státními zástupci, s unijním právem. Soudní dvůr upřesnil, že aby byla taková právní úprava slučitelná s unijním právem, musí být odůvodněna objektivními a ověřitelnými požadavky týkajícími se řádného výkonu spravedlnosti. Uvedená úprava musí rovněž zajistit, aby takový útvar nemohl být použit jako nástroj politické kontroly nad činností těchto soudců a státních zástupců a aby vykonával svou pravomoc v souladu s požadavky Listiny základních práv Evropské unie (dále jen „Listina“). Pokud by tyto požadavky nesplňoval, mohla by být tato právní úprava vnímána jako snaha o vytvoření nástroje nátlaku a zastrašování ve vztahu k soudcům, což by poškodilo důvěru jednotlivců v justici. Soudní dvůr dodal, že dotčená vnitrostátní právní úprava nemůže vést k nerespektování zvláštních povinností Rumunska v oblasti boje proti korupci, které vyplývají z rozhodnutí 2006/928. Vnitrostátnímu soudu tak podle Soudního dvora přísluší ověřit, zda reforma, která v Rumunsku vedla k vytvoření SIIJ, a pravidla týkající se jmenování státních zástupců přidělených do tohoto útvaru nejsou taková, že by tento útvar mohl být otevřen vnějším vlivům. Pokud jde o Listinu, vnitrostátnímu soudu přísluší ověřit, zda dotčená vnitrostátní právní úprava nebrání projednání věci dotčených soudců a státních zástupců v přiměřené lhůtě.

Soudní dvůr posléze posuzoval i slučitelnost vnitrostátní právní úpravy finanční odpovědnosti státu a osobní odpovědnosti soudců za škodu způsobenou nesprávným úředním postupem (soudního pochybení) s unijním právem. Uvedená úprava je podle Soudního dvora slučitelná s unijním právem pouze tehdy, pokud je založení osobní odpovědnosti soudce za takový nesprávný úřední postup v rámci regresního nároku omezeno na výjimečné případy a řídí se objektivními a ověřitelnými kritérii, která vyplývají z požadavků řádného výkonu spravedlnosti, a rovněž zárukami, jejichž cílem je zabránit jakémukoli riziku vnějšího tlaku na obsah soudních rozhodnutí. Za tímto účelem jsou nezbytná jasná a přesná pravidla vymezující jednání, které může vést k osobní odpovědnosti soudců, aby byla zaručena nezávislost, která je vlastní jejich poslání, a aby se zamezilo tomu, že budou vystaveni riziku, že jejich osobní odpovědnost může být založena pouze z důvodu jejich rozhodnutí. Skutečnost, že rozhodnutí je stíženo vadou soudního pochybení, nemůže sama o sobě postačovat ke vzniku osobní odpovědnosti dotčeného soudce.

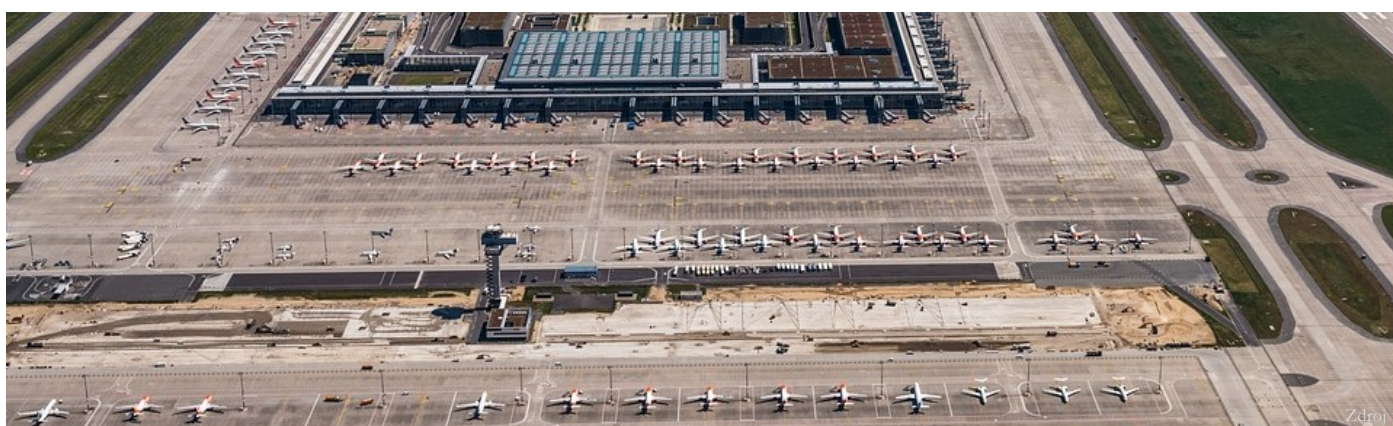
Pokud jde o způsoby uplatnění osobní odpovědnosti soudců v rámci regresního nároku, vnitrostátní právní úprava musí jasně a přesně stanovit nezbytné záruky, které zajistí, že ani vyšetřování, jímž má být ověřena existence podmínek a okolností, které by mohly založit tuto odpovědnost, ani regresní nárok se nemohou přeměnit na nástroj nátlaku na soudcovskou činnost. Samotné orgány

příslušné k zahájení a vedení vyšetřování určeného k ověření existence podmínek a okolností, které by mohly založit osobní odpovědnost soudce, jakož i k uplatnění regresního nároku, musí jednat objektivně a nestranně, aby se zajistilo, že taková podrobná pravidla nemají na soudce omezující účinek při výkonu jejich povinnosti rozhodovat zcela nezávisle. Hmotněprávní podmínky a podrobná procesní pravidla zároveň nesmí vyvolávat důvodné pochybnosti o nestrannosti těchto orgánů. Je rovněž důležité, aby byla plně dodržena práva zakotvená v Listině, zejména právo soudce na obhajobu, a aby orgánem příslušným rozhodovat o osobní odpovědnosti soudce byl soud. V kontextu projednávané věci má zvláštní význam zároveň okolnost, že existence soudního pochybení je konstatována s konečnou platností v rámci řízení o odpovědnosti státu a že toto konstatování je závazné v řízení zahájeném na základě regresního nároku k uplatnění osobní odpovědnosti dotčeného soudce, a to i přesto, že tento soudce nebyl vyslechnut v rámci prvního řízení. Takové pravidlo může nejen vyvolat riziko vnějších tlaků na činnost soudců, ale může rovněž porušovat jejich právo na obhajobu.

Nakonec Soudní dvůr posuzoval i vztah unijního práva s ústavněprávní úpravou členského státu, a to skrz zásadu

přednosti unijního práva před právem vnitrostátním. Podle Soudního dvora uvedená zásada brání ústavněprávní úpravě členského státu, která je vykládána ústavním soudem tohoto státu tak, že soud nižšího stupně není oprávněn nepoužít z vlastní pravomoci vnitrostátní ustanovení spadající do působnosti rozhodnutí 2006/928, o němž má s ohledem na rozsudek Soudního dvora za to, že je v rozporu s tímto rozhodnutím nebo s čl. 19 odst. 1 druhým pododstavcem SEU. Soudní dvůr připomněl, že podle jeho ustálené judikatury jsou účinky zásady přednosti unijního práva závazné pro všechny orgány členského státu, aniž by tomu mohla bránit ustanovení vnitrostátního práva týkající se rozdělení soudní příslušnosti, včetně ustanovení ústavní povahy. Soudní dvůr rovněž připomněl, že vnitrostátní soudy jsou povinny v co největším rozsahu vykládat vnitrostátní právo v souladu s požadavky práva Unie či z úřední moci nepoužít jakékoli rozporné ustanovení vnitrostátního práva, které nelze vykládat v souladu s unijním právem. Konstatoval proto, že v případě prokázání porušení Smlouvy o EU nebo rozhodnutí 2006/928 bude zásada přednosti unijního práva vyžadovat, aby předkládající soud nepoužil sporná ustanovení, ať už jsou zákonného nebo ústavního původu.

Ladislav Kováč

Rozsudek ze dne 22. 4. 2021 ve věci C-826/19, Austrian Airlines

K povinnostem letecké společnosti a nárokům cestujících v případech odklonění letu na nedaleké letiště

Úplné znění rozsudku

Tisková zpráva

Soudní dvůr se v předkládaném rozsudku zabýval otázkou, zda má cestující v případech odklonění letu na nedaleké letiště nárok na paušální náhradu škody ve smyslu nařízení č. 261/2004 [1]. Dospěl k závěru, že pouhé odklonění letu na letiště, jež obsluhuje stejné město, aglomeraci nebo region, takový nárok nezakládá. Letecká společnost nicméně musí z vlastní iniciativy cestujícímu nabídnout úhradu nákladů na přepravu na cílové letiště uvedené v původní rezervaci nebo případně na jiné nedaleké místo určení dohodnuté s tímto cestujícím.

Cestující si u společnosti Austrian Airlines zakoupil let z Vídně na letiště Berlín Tegel s plánovaným časem příletu v 22:20 hod. Kvůli povětrnostním podmínkám při třetí rotaci letadla předcházející rezervovanému letu došlo ke zpoždění, které se následně projevilo u pozdějších letů

daného letadla. Let, na který měl cestující rezervaci, tak započal ve Vídni až v 22:07 hod., přičemž kvůli nočnímu zákazu letů nemohlo letadlo přistát na letišti Berlín Tegel. Z toho důvodu bylo letadlo odkloněno na letiště Berlín Schönefeld nacházející se ve spolkové zemi Braniborsko (Německo) nedaleko spolkové země Berlín (Německo). Tam přistálo ve 23:18 hod.

Cestující se domáhal náhrady podle čl. 5 odst. 1 písm. c) nařízení č. 261/2004 o právech cestujících v letecké dopravě ve spojení s čl. 7 odst. 1 tohoto nařízení, neboť jednak došlo ke zpoždění v čase příletu (ve 23:18 namísto 22:20 hod.), jednak mu letecká společnost nenabídla přepravu z letiště Berlín Schönefeld na letiště Berlín Tegel. Článek 8 odst. 3 uvedeného nařízení, dle něhož má letecký dopravce hradit náklady na přepravu do místa uvedeného v původní rezervaci [2], se podle názoru cestujícího

v daném případě neuplatní, neboť letiště se nacházejí v různých spolkových zemích.

Soudní dvůr se nejprve věnoval otázce, zda je úhrada nákladů na přepravu cestujících mezi původním letištěm a letištěm, na které byl let odkloněn, podmíněna ve smyslu čl. 8 odst. 3 nařízením tím, že se první letiště nachází na území téhož města, aglomerace nebo regionu jako druhé letiště. Dospěl k závěru, že nikoli. Podle Soudního dvora je totiž třeba výrazy „místo, město nebo region“ vykládat autonomně, což podle Soudního dvora – vzhledem k jazykovému znění a s přihlédnutím k cílům, které sleduje právní úprava – znamená, že není nezbytné, aby se letiště, na které byl let odkloněn, nacházelo na samotném území (ve správním smyslu) města, aglomerace nebo regionu, na němž je letiště uvedené v původní rezervaci. Rozhodující je, zda se toto letiště nachází v těsné blízkosti uvedeného území. Soudní dvůr proto konstatoval, že pokud je let odkloněn na letiště obsluhující stejné město jako letiště uvedené v původní rezervaci, není úhrada nákladů na přepravu cestujících mezi oběma letišti podmíněna tím, že se první letiště nachází na území téhož města, aglomerace nebo regionu jako druhé letiště.

Následně Soudní dvůr posuzoval, zda může v takovém případě (odklonění letu na jiné letiště, jež však obsluhuje stejné město, aglomeraci nebo region) cestujícímu vzniknout nárok na náhradu škody z důvodu zrušení nebo významného zpoždění letu ve smyslu čl. 5 odst. 1 písm. c), čl. 7 odst. 1 a čl. 8 odst. 3 nařízení č. 261/2004. Rovněž zde dospěl Soudní dvůr k negativnímu závěru. Konkrétně uvedl, že odkloněný let nelze považovat za let „zrušený“, neboť takový přístup by byl v rozporu s účelem uvedeného nařízení (zabránit závažným potížím a nepohodlí, které by cestujícímu mohly vzniknout) a zásadou rovného zacházení. Podle Soudního dvora proto cestující může náhradu po leteckém dopravci požadovat pouze v případě, pokud dosáhne cílového místa určení o tři nebo více hodin později, než je čas příletu původně plánovaný provozujícím leteckým dopravcem. Samotné odklonění letu na letiště obsluhující stejné město, aglomeraci nebo region tudíž nárok cestujícího na paušální náhradu nezakládá.

K otázce délky zpoždění pro účely přiznání nároku na paušální náhradu ve smyslu nařízení v případech odklonění letu Soudní dvůr ještě doplnil, že pokud letiště, na které byl let odkloněn, obsluhuje stejné město, aglomeraci nebo region, je nutné zohlednit čas, kdy cestující po ukončení přepravy fakticky dorazí na letiště uvedené v původní rezervaci nebo případně na jiné nedaleké místo určení dohodnuté s provozujícím leteckým dopravcem. Nařízení totiž výslovně uvádí, že relevantní je „cílové místo určení“. V případě významného zpoždění v dosažení místa cílového určení (delší než 3 hodiny) se tak cestující může náhradu domáhat.

Soudní dvůr se zabýval i otázkou, zda se může letecký dopravce zprostit povinnosti poskytnout cestujícímu náhradu v případě významného zpoždění letu, konkrétně možnosti dovolávat se mimořádné okolnosti, kterou nebyl dotčen uvedený zpožděný let, ale předchozí let, který ten-

to dopravce uskutečnil stejným letadlem v rámci třetí rotace tohoto letadla předcházející předmětnému letu. Dospěl k závěru, že letecký dopravce se může dovolávat mimořádné okolnosti v takové situaci, jako je ta v projednávaném řízení, pouze pod podmínkou, že existuje přímá příčinná souvislost mezi vznikem uvedené okolnosti a významným zpožděním následujícího letu na příletu, což přísluší posoudit předkládajícímu soudu zejména s ohledem na způsob, jakým dotyčný dopravce provozuje dotčené letadlo. To totiž vyžaduje cíl právní úpravy (zajištění vysoké úrovně ochrany cestujících) a samotné znění čl. 5 odst. 3 nařízení.

Soudní dvůr konečně posuzoval i otázku, zda má v případě odklonu na jiné letiště, jež obsluhuje stejné místo, město nebo region, letecký dopravce povinnost nabídnout z vlastní iniciativy cestujícímu úhradu nákladů na přepravu na cílové letiště uvedené v původní rezervaci nebo případně na jiné nedaleké místo určení dohodnuté s tímto cestujícím. Ačkoli totiž taková povinnost plyne ze samotného znění čl. 8 odst. 3 nařízení č. 261/2004, není z jazykového vyjádření zřejmé, zda tak musí letecký dopravce učinit z vlastní iniciativy. Soudní dvůr připomněl, že ustanovení, jež přiznávají cestujícím určitá práva, musí být vykládána extenzivně, přičemž cílem právní úpravy je zajištění vysoké úrovně ochrany cestujících. V tomto kontextu následně Soudní dvůr dospěl k závěru, že letecký dopravce takovou náhradu musí poskytnout z vlastní iniciativy. Takový závěr odpovídá požadavku, aby zájmy cestujících v letecké dopravě a zájmy provozujících leteckých dopravců byly vyvážené; právě tento požadavek totiž vedl k přijetí nařízení č. 261/2004.

Soudní dvůr k tomu nicméně v odpovědi na poslední vznesené dotazy ještě doplnil, že pokud provozující letecký dopravce tuto svoji povinnost nesplní, nezakládá to cestujícímu nárok na paušální náhradu podle čl. 7 odst. 1 nařízení č. 261/2004. Výše náhrady totiž musí odpovídat výši vynaložených nákladů dotčeným cestujícím, což tedy vylučuje náhradu škody paušální povahy, která je stanovena v čl. 7 odst. 1 nařízení. Cestující se nicméně může domáhat náhrady jím vynaložených částek, které se s ohledem na okolnosti každého konkrétního případu jeví jako nezbytné, vhodné a přiměřené k vynahrazení selhání dopravce.

Lukáš Boháček

[1] Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 261/2004 ze dne 11. února 2004, kterým se stanoví společná pravidla náhrad a pomoci cestujícím v letecké dopravě v případě odepření nástupu na palubu, zrušení nebo významného zpoždění letů.

[2] Článek 8 odst. 3 nařízení zní: „Jestliže v případě, kdy místo, město nebo region obsluhuje několik letišť a provozující letecký dopravce nabízí cestujícím let do jiného letiště, než které bylo uvedeno v původní rezervaci, nese provozující letecký dopravce náklady na přepravu cestujícího z tohoto jiného letiště buď na letiště, které bylo uvedeno v původním knihování, nebo na jiné místo určení dohodnuté s cestujícím.“

Stanovisko ze dne 13. 4. 2021 ve věci C-561/19, Consorzio Italian Management e Catania Multiservizi

Generální advokát Bobek navrhuje Soudnímu dvoru, aby přehodnotil kritéria CILFIT týkající se povinnosti soudu poslední instance zahájit řízení o předběžné otázce

Úplné znění stanoviska Tisková zpráva

Podle generálního advokáta Bobka nastal čas, aby Soudní dvůr přehodnotil svoji dosavadní judikaturu týkající se kritérií, jež určují, kdy má vnitrostátní soud, proti jehož rozhodnutí nelze podat opravný prostředek podle vnitrostátního práva, ve smyslu čl. 267 (3) SFEU [1] povinnost obrátit se při výkladu unijního práva na Soudní dvůr s žádostí o zahájení řízení o předběžné otázce (tzv. CILFIT kritéria [2]). Konkrétně uvedl, že by měly být dosavadní výjimky z povinnosti modifikovány tak, aby došlo k přesunu z požadavku neexistence rozumné pochybnosti o správném použití unijního práva v určité konkrétní věci, prokázané existencí subjektivní pochybnosti na straně soudu, směrem k objektivnějšímu požadavku zajištění jednotného výkladu unijního práva napříč celou Evropskou unií. Navrhl proto, aby Soudní dvůr konstatoval, že povinnost soudu zahájit řízení o předběžné otázce existuje pouze za kumulativního splnění třech podmínek: 1) v řízení vystává obecná otázka výkladu unijního práva, 2) tato otázka může být z objektivního hlediska rozumně vykládána více než jedním způsobem, 3) způsob, jakým by mělo být dotčené unijní právo vykládáno, nelze dovodit ze stávající judikatury Soudního dvora.

Italský soud, jenž v řízení rozhodoval jako soud poslední instance, se v roce 2017 v souladu s čl. 267 (3) SFEU obrátil na Soudní dvůr. Ten na předložené dotazy odpověděl svým rozsudkem v roce 2018 [3]. Strany v řízení nicméně požádaly vnitrostátní soud, aby se na Soudní dvůr znovu obrátil. Tak v roce 2019 italský soud učinil, přičemž tentokrát předložil další tři dotazy. První z nich se týkala přímo výkladu čl. 267 (3) SFEU, konkrétně zda má podle tohoto ustanovení vnitrostátní soud poslední instance povinnost obrátit se na Soudní dvůr na návrh některého z účastníků řízení, a to mj. dokonce poté, co již byla k Soudnímu dvoru podána první žádost o rozhodnutí o předběžné otázce.

Podle generálního advokáta Bobka tato otázka vyjevuje širší problematiku, pokud jde o význam subjektivní pochybnosti soudu o správném použití unijního práva pro jeho povinnost předložit předběžnou otázku, rozsah této povinnosti, jakož i z ní existující výjimky. Připomněl přitom, že se ve svém stanovisku věnuje pouze situaci, kdy

před vnitrostátním soudem, proti jehož rozhodnutí nelze podat opravný prostředek podle vnitrostátního práva, vystává otázka výkladu unijního práva, nikoli platnosti unijních aktů (srov. čl. 267 (3) SFEU). Rovněž připomněl, že i soud poslední instance má vždy právo obrátit se na Soudní dvůr s předběžnou otázkou týkající se výkladu unijního práva, pokud to považuje za nezbytné pro rozhodnutí věci (srov. čl. 267 (2) SFEU).

Pokud jde o samotnou otázku povinnosti soudů obrátit se na Soudní dvůr ve smyslu čl. 267 (3) SFEU, generální advokát uvedl, že současná judikatura Soudního dvora vychází z tzv. CILFIT kritérií. Podle nich nemusí soud poslední instance předběžnou otázku předkládat v případech, kdy byla v minulosti Soudním dvorem vyřešena (tzv. *acte éclairée*), pokud nevystává soudu o správnosti výkladu žádná rozumná pochybnost v dané konkrétní věci (tzv. *acte clair*), či pokud není její zodpovězení pro rozhodnutí relevantní. Ve svém stanovisku nyní generální advokát Soudnímu dvoru navrhl, aby tuto dosavadní judikaturu přehodnotil [4]. Připomněl přitom, že k revizi dosavadní judikatury Soudního dvora je potřeba rozhodnutí velkého senátu, přičemž ten by měl podle jeho názoru konkrétně vyjasnit, jaká je povaha a rozsah povinnosti vnitrostátního soudu poslední instance podle čl. 267 (3) SFEU, jakož i související výjimky z této povinnosti.

Generální advokát na základě detailní analýzy dosavadní judikatury Soudního dvora a nedostatků, jež tato judikatura obnáší (koncepčních, systémových, v proveditelnosti a těch, jež se objevily v důsledku vývoje unijního práva), dospěl k závěru, že logika a těžiště povinnosti podat žádost o rozhodnutí o předběžné otázce a výjimek z této povinnosti by se měla přesunout z neexistence rozumné pochybnosti o správném použití unijního práva v určité konkrétní věci, prokázané existencí subjektivní pochybnosti na straně soudu, směrem k objektivnějšímu požadavku zajištění jednotného výkladu unijního práva napříč celou Evropskou unií. Povinnost soudu zahájit řízení o předběžné otázce by proto měla podle jeho názoru nastat pouze v případech objektivního rozdílu v judikatuře

na vnitrostátní úrovni, který ohrožuje jednotný výklad unijního práva v rámci EU.

Uvedeným stanoviskem tak generální advokát Bobek zpochybnil výjimku v podobě *acte clair*, tedy absenci jakékoli rozumné pochybnosti o správnosti výkladu/aplikace unijního práva v daném konkrétním případě. Cílem povinnosti podle čl. 267 (3) SFEU má totiž být zajištění jednotného výkladu unijního práva všemi vnitrostátními soudy v rámci EU – nikoli tedy jeho „správného použití“. Z logického hlediska přitom podle generálního advokáta nemůže objektivní a jednotná aplikace unijního práva spočívat na absenci jakýchkoli subjektivních pochybností o správnosti výkladu v jednom případě. Naopak, ta musí spočívat pouze na objektivním rozdílu v judikatuře vnitrostátních soudů, a tím ohrožovat jednotnou interpretaci unijního práva v Evropské unii. Podle něj totiž jednotnost rozhodování nemíří – a nikdy nemířila – na jedno jedinečné řešení každé individuální věci, nýbrž na úroveň právních norem, které mají být použity. To logicky znamená, že přestože existuje rozumná míra jednotnosti právních norem (pokud jde o jejich výklad), může existovat různorodost, pokud jde o konkrétní řešení (tj. v rovině aplikace).

Generální advokát proto Soudnímu dvoru navrhl, aby rozhodl, že soud poslední instance má povinnost obrátit se na Soudní dvůr s předběžnou otázkou pouze za kumulativního splnění třech podmínek: 1) v řízení vyvstává obecná otázka výkladu unijního práva, 2) tato otázka může být z objektivního hlediska rozumně vykládána více než jedním způsobem (tj. existence více rozumně možných výkladů), 3) způsob, jakým by mělo být dotčené unijní právo vykládáno, nelze dovodit z existující judikatury Soudního dvora (nebo se od ní chce vnitrostátní soud odchýlit). Absence naplnění jakékoli z těchto podmínek by podle generálního advokáta měla mít za následek, že je vnitrostátní soud poslední instance zbaven své povinnosti obrátit se s předběžnou otázkou na Soudní dvůr. V těchto případech však musí vnitrostátní soud dostatečně důkladně a přesvědčivě zdůvodnit, jaká z uvedených podmínek nebyla naplněna a z jakých konkrétních důvodů. Naproti tomu,

pokud se vnitrostátní soud rozhodne i přes existenci relevantní judikatury Soudního dvora předběžnou otázku předložit, měl by uvést konkrétní důvody, proč s dosavadní judikaturou nesouhlasí a vysvětlit, jaký výklad by měl být Soudním dvorem považován za správný.

Pokud Soudní dvůr skutečně rozhodne tak, jak mu v anotovaném stanovisku navrhuje generální advokát Bobek, dojde k zásadní změně v samotném paradigmatu názírání na povinnost soudů poslední instance podávat žádosti o zahájení řízení o předběžné otázce k Soudnímu dvoru. Jak přitom sám generální advokát Bobek uvádí, přehodnocení dosavadní judikatury ve smyslu výše uvedeného návrhu – ačkoli může být vnímáno jako pokus o „píchání do vosího hnízda“ –, by mělo za následek, že výjimky z povinnosti soudů poslední instance budou více koncepčně odpovídat samotné této povinnosti (zakotvené v čl. 267 (3) SFEU). Jejím smyslem je totiž zajistit jednotný výklad unijního práva napříč celou Evropskou unií, nikoli nutně jeho aplikaci v konkrétní věci.

Lukáš Boháček

- [1] Smlouva o fungování Evropské unie v konsolidovaném znění.
- [2] Rozsudek ze dne 6. 10. 1982 ve věci 283/81, Srl Cilfit, a navazující judikatura Soudního dvora.
- [3] Rozsudek ze dne 19. 4. 2018, ve věci C-152/17, Consorzio Italian Management and Catania Multiservizi SpA v Rete Ferroviaria Italiana SpA.
- [4] Zajímavý je rovněž odlišný přístup některých států a Komise k potřebě přehodnotit závěry plynoucí z rozsudku ve věci CILFIT a navazující judikatury Soudního dvora. Německá vláda a Komise konkrétně zdůraznily, že kritéria CILFIT ve zkoušce času obstála, a proto není žádný důvod pro jejich revizi. Naproti tomu francouzská vláda v řízení uvedla, že kritéria CILFIT je potřeba nově vyložit ve světle obecného účelu čl. 267 SFEU a ve světle současného unijního práva, s přihlédnutím ke strukturálním změnám, k nimž v mezidobí došlo.

Rozsudek ze dne 24. 3. 2021 ve věci C-603/20 PPU, MCP Článek 10 nařízení Brusel II bis se nevztahuje na únos dětí do třetích států

Úplné znění rozsudku

Soudní dvůr se zabýval otázkou, zda lze čl. 10 nařízení Brusel II bis [1] vykládat tak, že je aplikovatelný i na mezinárodní únosy dětí do třetích států. Podle Soudního dvora již samotný článek 10 používá označení „členský stát“ a nikoliv „stát“ nebo „třetí stát“. I s ohledem na zásadu restriktivního výkladu zvláštních ustanovení týkajících se příslušnosti dospěl k závěru, že čl. 10 nařízení Brusel II bis se na takovou situaci neaplikuje.

SS a MCP jsou indiční státní příslušníci, kteří na základě povolení k pobytu žili ve Spojeném království. Jako nesezdanému páru se jim v roce 2017 narodilo dítě P, které je britským státním příslušníkem, přičemž v rodném listu je uvedeno jméno otce SS, který tak vůči dítěti má rodičovskou odpovědnost. V roce 2018 odcestovala matka společně s dítětem do Indie, přičemž se po několika měsících vrátila zpět, avšak bez dítěte, které tam nechala žít s babičkou ze její strany. Pouze v dubnu 2019 dítě krátce pobývalo ve Spojeném království. Otec se tak obrátil na předkládající soud s žádostí, aby bylo nařízeno navrácení dítěte do Spojeného království a rozhodnuto o jeho právu na styk s dítětem. Dle předkládajícího soudu může chování matky představovat protiprávní přemístění dítěte a jeho zadržení v Indii. Matka dítěte však zpochybnila příslušnost soudů Anglie a Walesu, jelikož dítě nemá obvyklé bydliště ve Spojeném království. Dle předkládajícího soudu je nezbytné posoudit, zda je příslušným ve smyslu nařízení Brusel II bis, přičemž konstatoval, že v době podání žádosti dítě mělo obvyklé bydliště v Indii a bylo plně začleněno do tamějšího sociálního a rodinného prostředí. Vazbu dítěte na Spojené království představovalo pouze jeho státní příslušnost. Matka současně nikdy jednoznačně neuznala příslušnost soudů Anglie a Walesu k rozhodnutí otázek týkajících se rodičovské zodpovědnosti. Dle předkládajícího soudu tak nemůže být aplikován čl. 8 ani čl. 12 odst. 3 citovaného nařízení. Ve vztahu k čl. 10 téhož nařízení, který určuje pravidla pro určení příslušnosti v případě protiprávního přemístění nebo zadržení dítěte, má předkládající soud pochybnosti o aplikovatelnosti tohoto ustanovení na spor o příslušnost mezi soudy členského státu a soudy třetího státu.

Předkládající soud tak položil předběžnou otázku k výkladu daného ustanovení. Konkrétně se Soudního dvora zeptal, zda v případě zjištění, že dítě nabylo v době podání návrhu týkajícího se rodičovské zodpovědnosti obvyklé bydliště ve třetím státě poté, co bylo do tohoto státu uneseno, si soudy členského státu, v němž mělo dítě obvyklé bydliště bezprostředně před svým únosem, zachovávají svou příslušnost ve věci rozhodnout bez časového omezení.

Soudní dvůr věc rozhodnul s ohledem na okolnosti případu v naléhavém řízení. Připomněl svoji judikaturu týkající se výkladu ustanovení unijního práva, dle které musí být bráno v potaz nejen znění daného ustanovení, ale taktéž jeho kontext a cíle, které sleduje. Relevantní informace pak může poskytnout i historie vzniku daného ustanovení. Ze znění čl. 10 nařízení Brusel II bis přitom vyplývá, že kritéria v něm uvedená se vztahují na určení příslušnosti v případě únosu dítěte za situace, která je omezena na území členských států. Příslušnost je totiž v zásadě přiznána soudům členského státu podle obvyklého bydliště dítěte před jeho protiprávním přemístěním do jiného členského státu nebo jeho protiprávním zadržením tamtéž. Případně za splnění zvláštních podmínek mohly příslušnost získat soudy členského státu, kde dítě získalo nové obvyklé bydliště. Podle Soudního dvora již samotný článek 10 nařízení uvádí termín „členského státu“ a nikoliv „stát“ nebo „třetí stát“. Je tak zřejmé, že je upravena příslušnost jen mezi členskými státy. Mimoto je třeba uvést, že čl. 10 nařízení Brusel II bis je tvořen jedinou větou, takže již z jeho struktury vyplývá, že tvoří nedělitelný celek. Toto ustanovení tedy nelze chápat tak, že se skládá ze dvou odlišných částí, z nichž jedna by samostatně umožňovala odůvodnit, že soudy členského státu jsou v případě únosu dítěte do třetího státu v zásadě příslušné bez časového omezení.

Dále Soudní dvůr uvedl, že čl. 10 nařízení Brusel II bis je zvláštním pravidlem příslušnosti ve vztahu k čl. 8 téhož nařízení. Z toho důvodu je nutné takové pravidlo vykládat striktně, a proto není možný takový výklad tohoto ustanovení, který by šel nad rámec případů výslovně upravených v dotyčném nařízení. Dodal, že unijní zákonodárce chtěl stanovit přísná pravidla, pokud jde o únosy dětí v rámci Unie, neměl však v úmyslu, aby se tato pravidla vztahovala

na únosy dětí do třetích států. Na tyto únosy se totiž vztahuje mezinárodní právní úprava únosů dětí do třetího státu – mj. Haagská úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, podepsaná dne 25. 10. 1980, případně Haagská úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí, ze dne 19. 10. 1996. Ta za určitých okolností (jako je souhlas nebo nečinnost nositele práva péče o dítě) stanoví přenesení mezinárodní příslušnosti (pravomoci) na soudy státu nového obvyklého bydliště dítěte. Soudní dvůr v tomto ohledu dodal, že přenesení příslušnosti by pozbylo účinku, pokud by soudy členského státu byly mezinárodně příslušné bez časového omezení.

Zatřetí, Soudní dvůr dále uvedl, že zachování mezinárodní příslušnosti na neomezenou dobu by bylo neslučitelné s jedním ze základních cílů nařízení Brusel II bis, a sice respektování nejlepšího zájmu dítěte. Unijní normotvůrce chtěl nastolit, pokud jde o přiznání mezinárodní příslušnosti v případě únosu dítěte, rovnováhu mezi nutností zabránit únosci, aby těžil ze svého protiprávního jednání, a možností povolit soudu s nejbližší vazbou k dítěti rozhodnout o rodičovské zodpovědnosti k němu. Soudní

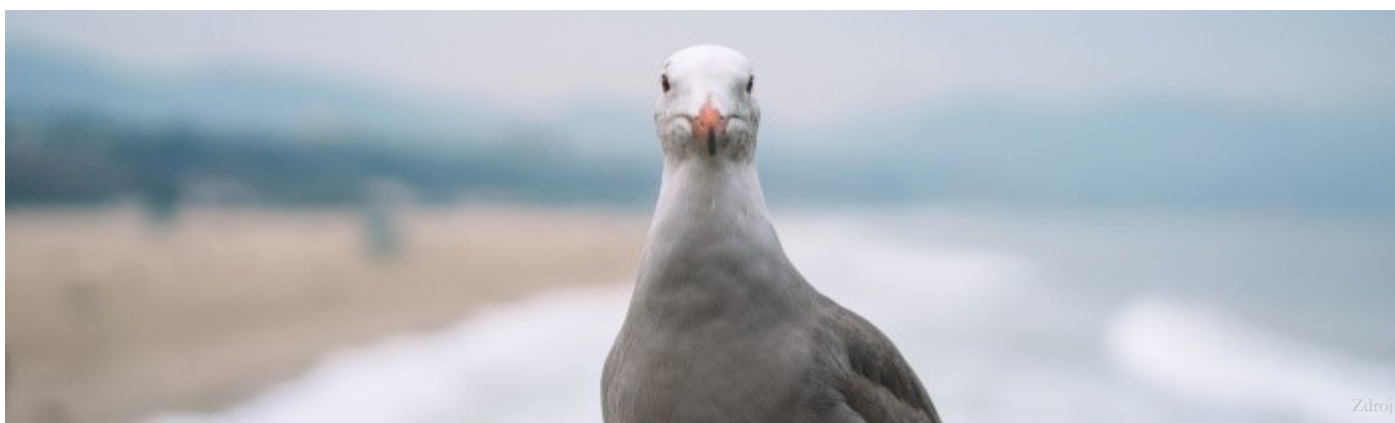
dvůr rozhodl, že v případě únosu dítěte do třetího státu, kdy toto dítě po takovém únosu získalo obvyklé bydliště, soud členského státu, který rozhoduje o žalobě týkající se rodičovské zodpovědnosti a který shledá, že ve věci nelze aplikovat nařízení Brusel II bis, bude muset určit příslušnost na základě dvoustranných nebo mnohostranných mezinárodních úmluv nebo, pokud tyto úmluvy neexistují, na základě pravidel svého vnitrostátního práva podle čl. 14 nařízení Brusel II bis.

Soudní dvůr tak dospěl k závěru, že čl. 10 nařízení Brusel II bis není použitelný na situaci, kdy je zjištěno, že dítě nabylo v době podání návrhu na zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany týkající se rodičovské zodpovědnosti své obvyklé bydliště ve třetím státě po únosu do tohoto státu.

Petr Barták

[1] Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000.

MONITORING LITERATURE

Systém evropského práva

- Ulrich Haltern. Revolutions, Real Contradictions, and the Method of Resolving Them: The Relationship Between the Court of Justice of the European Union and the German Federal Constitutional Court. *International Journal of Constitutional Law*, Volume 19, Issue 1.
- Luca Prete, Ben Smulders. The Age Of Maturity Of Infringement Proceedings. *Common Market Law Review*. Volume 58, Issue 2.

Základní práva a ústavní soudnictví

- Leandro Mancano. You'll never work alone: A systemic assessment of the European Arrest Warrant and judicial independence. *Common Market Law Review*. Volume 58, Issue 3.
- Enache, M., & Titirică, C. (2021). References for Preliminary Rulings Submitted in a priori Constitutional Review. Insights from Romania in Light of Decision No. 137 of 13 March 2019 of the Romanian Constitutional Court. *European Constitutional Law Review*, Volume 17, Issue 1.
- Ondřej Serdula. Plošné uchovávání komunikačních metadat v EU ve světle rozsudku La Quadrature du Net. *Jurisprudence* 3/2021.

Evropské civilní právo

- Araceli Turmo. National res judicata in the European Union: Revisiting the tension between the temptation of effectiveness and the acknowledgement of domestic procedural law. *Common Market Law Review*, Volume 58, Issue 2.
- Albert J. Verheij, Emil F. Verheul, Grietje T. De Jong. Legal Ignorance in Private Law: A Comparative Overview. *European Review of Private Law*. Volume 29, Issue 2.
- Lukáš Boháček. Obiter dictum soudních rozhodnutí: základní východiska a charakteristiky v anglicko-českém srovnání. *Jurisprudence* 3/2021.

Ladislav Kováč

Příspěvky nejsou oficiálními vyjádřeními Nejvyššího soudu.

© Nejvyšší soud, ISSN 2464-8531

2/2021
BULLETIN

NEJVYŠŠÍ SOUD
ODDĚLENÍ ANALYTIKY
A SROVNÁVACÍHO PRÁVA